

Hind 25 senti.

Kõigi maade töölised, ühinege!

II RÜNNAK

NOORSOTSIALISTLIK AJAKIRI

Jānis Rainis

Nr. 6 — 1929

IV aastakäik

Emile Verhaeren

SEPP.

Väljas maanteel, põlde ligi
ammust aega suitseb ääs,
Teras alasil ja otsal higi,
tuleviku aated
kuumas pääs,
taob imelikult leegi ligi
hiiglasuur ja jändrik mees
täie hooga enda ees
visaduse otsatumaid plaate.

Elanikud ümberkaudsed,
need, kes teda tummalt neavad,
teavad,
miks on sepal löögid raudsed,
miks on visa
tema töö,
miks ei kuuldu viha kisa,
miks ta kõhklema ei löö.
Teised, need, kes vähem teavad,
need, kes iga kuulde
tõeks peavad —
nende sõnad on kui haukumine
tühja tuulde.

On veel neid, kes teda haletsevad,
või kes ebalevad,
küsides, mis tähendab ta vaikimine.

Nõnda päev ja nädal kaob,
aga sepp see raob ja taob.

Aäsitulle tal on visat
vanad vimmad, tummad raevad,
visa vastupanu kisad.
Töö ja iseenda isand
ääsitule kulda visand
mässud, vihad, hingevaevad,
et säält haljas teras selgiks,
välguvalul vastu helgiks.

Sepp ei tunne ega tea,
mis on hirm või häbi.
Kummaras ta pea
saanud kiirjaks leegi läbi.

Tulepärg ta juukseid ehib.
Suurte kätega ta aina vehib,
silmis läide,
haamreid selgeid, vabu
tulevaste kannatuste pihta,
pingutades soonjat abu,
pingutades soonjat ahu,
käsivart ja pihta,
et läeks unistused täide.

Tõlkinud Johannes Semper

Raamatust: Valik luuletisi.

Omavalitsuste valimistele!

Mõnes linnas on möödunud omavalitsuste valimised, teistes linnades ja maal nad on veel ees.

Iga klassiteadlik tööline, eriti iga noorsotsialist varustub valimisvõitlusele. Olgem neid, kes ei looda tänapäeva sotsialismi teostamist mitte vabariigi valitsuselt vaid sotsialistlikelt omavalitsustelt

Noorte erinõuded: noorte kaitse ja hariduse võimaldamine on eestkätt omavalitsuste asjad, ja oleks asjatu jääda ootama midagi hääd selles asjas sääduselt, kui kohalikud omavalitsused ei ole töölisklassi käes.

Meie kogume hääletajaid: teeme tööliste seas selgitustööd mitte üksi valimisteks vaid kõigeiks selleks, mida sotsialistid teevad omavalitsuses. Omavalitsuste valimiste eel levitame eriti sotsialistlikku teadvust. Vähe on saadud häälest, iga valija peab saama meie alaliseks poolehoidjaks ja aktiivseks võitlejaks töölisklassi eest!

Selgitustööle sotsialistliku teadvuse kasvatamiseks!

Kolm generatsiooni

Kui umbes kümne aasta eest imeprialismi lained lammutasid rahu ehitise, Sotsialistliku Töölisinternatsionaali ja sotsiaal-revolutsioonilise mõtte viimased jäänused surid proletariaadis, paljud proletaarid ruttasid lahinguväljale vastu mõeldavale vaenlasele veendumuses, et see sõda on edu ja vabaduse teenistuses. Mehed, kes aastakümneid olid võidelnud kapitalismi vastu, asusid äkki kodanluse kohale, sõjapsühhoosi vallutatud, rahvusliku vaimustuse täidetud. Vastolu klasside vahel näis lõpvat, oli nagu üks rahvas kogu oma tervikus võitleks sihi eest, mis kõigile samal viisil on armas ja püha.

Ometi see meeoleolu pidi pudenema kohe sõja koledast tõelikkusest. Mis sajandid pikka kultuuritõusu olid asetand inimesse, hävines paukude müras. Imperialismi sõdur langes väerindel instinktide valitsetavaks lojuseks. Enesesäilitamine sai pilgu eriliseks käsuks. Ja kui võitluse möll vaikis, kui mõtted olid suunatud tundmatule homsele, igale üksikule oli selge, et sõna kaitsesõjast, rahvasõjast oli olnud kodanluse hästiarvestatud vale, et paljud, kümnedtuhanded, kes olid piinatavad surnuks okas-traadis, kaevikuis, granaadiaukudes, olid annud oma elu kapitalile, valitsevate klasside profiidihuvile. See teadvus küll ei saand väljenduda, kunni imperialistliku sõjaväe raudne distsipliin valitses murdumatuna. Aga revolutsiooniline pinevus kasvas enam ja enam, mida kauem sõda kestis; vanemad tahtsid oma perekondade juurde, kellest sõda oli kiskund nad ära, töökohtadesse, ametisse. Kõik sihid ja soovid taganesid mõtte eest olla jälle kodus. Mitte imperialismi, mitte kapitalistlikku korda ei tehtud vastutavaks kõigi koleduste, kõige häda eest, vaid seda riigivormi, mis revolutsioonilis kanti hauda. Juubeldades tervitati vabariiki, kui see tõusis aja pöörimest, rahu toojana, nagu vana režiim oli põlatud sõja tekitajana. Uus põhisäädus sai oma ideaalide väljenduseks: kui rahvas võib määrata kaasa, kui riigi saatuse on rahva käes, organiseeritud massitapmise koledus kunagi enam ei või tulla inimkonna pääle. Nõnda mõtles esimene generatsioon.

Nooremad aga, tundmata elu üldse lähemalt, kindlama pinnata jalge all, kes olid aetud hävituse merre, mõtlesid teisti. Usaldus demokraatiale, rahulisele edasiarendamisele mis täitis vanemat generatsiooni, ei võind haarata neid. Nemat, õppind ainult tapmise evangeeliumi, olid juuritud lahti ega mõelnud hääst; nõnda *teine generatsioon* sai poliitilise radikalismi pooldajaks paremalt ja vasakult, kes mõtleb saada välja aja piirest, kes usub võivat saavutada revolutsiooni sihte ka rahuliku arengu epoogis. Ilma poliitilise koolitusega, ilma ideaalideta, sellesse kuuluvad enamasti on kadnud ülesehitavale tööle. Kui sõda on röövind vanemalt aastakümneid, siis neilt on kadund kogu elu.

Kummagi nende generatsioonide järele, mis kumbki oma laadi, mis kannavad maailmasõja pitsatit, kasvab üles *kolmas*, kes ei ole koormatud meeletu elamusega, mida nende eelkäijad ei võind vallutada. Nende käes on inimkonna saatuse. Sest olugi demokraatia saand inimese kaotamatuks hüveks — rahu võitmine on jäänd tuleviku ülesandeks. Kunni kapitalismi kasupüüe takistamatult töötab edasi, kunni kapitalistlike gruppide vabavõistlus kolooniate ja turgude pärast võib tuua esile pinevusi riikide ja rahvaste vahele, kunni eraomanduse võim ei ole murtud, igavene rahu jääb ideaaliks, mille reaalses maailmas ei ole püsi. Kuna esimene generatsioon, tundepäraselt seotud vabariigi külge, arvustuseta demokraatliku süsteemi külge, asetab liig suuri lootusi riigi-

jaatamisele ja sellega samuti kui riikki surutakse kapitalistliku tahte teele, teine generatsioon aga näeb vägivaldseis kokkupõrkeis ainsa kõlvulise vahendi huvidevastolude selgitamiseks, uus noorpõlv ainus patsifismi lootus.

Aga kolmas generatsioon ei tunne sõda oma kogemustest. Selle suurimad koledused olid mööda, kui see noorpõlv hakkas püüdma oma maailmakäsitluse poole. Ei või vihata, mida ei tunta. Kui värvitud ometi on vanade kujutused, kui sisutud need peavad olema mürsutulede, rünaku, merilahingu põrgu kõrval! Ja võimsaimalgi kujutusel ei õnnestuks äratada noortes inimestes põlastust rahvastetapmisest, mida nad ei kujutle, mille mõjust nad ei või aimata. Sinna lisandub, et agitatsioon ja hässitus, mis lähtuvad lahtijuurdunud, hingeliselt arstatust, ülesehitustööle kaotsiläänud sõjanoorpõlvest, mõjub võimsasti kolmandas generatsioonis ja jätab häbisse paljud lootused. Hoopis suuremaks hädaohuks kolmanda generatsiooni ennastkujundavale, maksvuse pärast võitlevale ilmavaatele aga moodustub laialiste proletaarlike kiltide riikijaatav, ainult-vabariiklik ideoloogia. Kuna uus noorpõlv mõjustamatult peaks tulema käsitlusele, et maailm, milles ta kasvab üles, on kärjastatud omanduseralduselt kahte laagrisse, mis on teineteise vastas nagu tuli ja vesi, teda õpetatakse, kui kaugel proletariaadi vabanemine juba olevat, mis määratud edu tähendavat põhisäädus — tõeliselt ainult klassijõudude tasakaalu tulemus. Vaatluses, et proletariaadi julhid on riigi eesotsas ja näivad kallutatavat selle arengut, varjatakse nende eest riigivõimu vastolu ja töölisklassi sotsiaal-revolutsioonilist ülesannet. Võitlus Marx'i õpetuse vastu, et modern riigivõim ei ole midagi muud kui kodanluse üldäride hoolitsemise asutis, mis pärast sõjasel ajal pigemini on kindlustatud kui ümberlükatud, võtab kolmandalt generatsioonilt iga võimaluse olemasoleva ühiskondliku korra teaduslikuks tunnetamiseks ja sügavaletungivamaks analüüsiks.

On ainult loomulik, kui vanad rõõmustavad oma tulemustest. Kui võimsad on elamused nende karmist aastakümnete võitlusest, mis on viind demokraatliku riigikorrani! Aga noorpõlvele on seda liig vähe! Sest nemad peavad ehitama edasi. Siin algab võitlus generatsioonide vahel. Vanad enamasti ei taha midagi teada vabariigi arvustamisest, kuna nad näevad vabariigis oma tööd, nd tahavad ainult, et see saaks enam proletariaadi omanduseks, see on, et võimalused, mida põhisäädus pakub proletariaadile, oleksid kasutatud nii palju kui võimalik. Ent ka uus riik on rajatud produktioonivahendite eraomandusele, ka demokraatlik vabariik peab kaitsma õiguslikku korda, mis kõrvaldab töölisklassi tulundlikust võimust. Noorte ideaal, nende siht ja igatsus aga peab olema üheväärne maailm, mis võib olla saavutatav ainult klassierinevuse ja klassiriigi kaotamisega.

Ja kui ei peakski õnnestuma levitada kolmandas generatsioonis viha sõjale, siis ometi on võimalik luua nendest kapitalistliku režiimi vihkajad. Sest kõrvaldatagugi kapitalismi julmemad võsud, nagu ülemäärane tööaeg, laste ja naiste kurnamine, ja mis üldse iseloomustab läind sajandit: veel ei ole kasvand kinni lõhe palgatöö ja kapitali vahel. Veel valitseb omanduse vaim, üldsusevastane vaim. Ja sellest on tulnud sõda, mis alles siis enam ei seisa hirmutavana inimeste ees, kui eraomandus on kaotatud.

Kui aga uus noorpõlv tunnustab seda, siis ta oskab leida tee ja käia seda mööda, mis teeb võimatuiks imperialistlikud sõjalootused. Kapitalismi tagasilöömine ka selle uues demokraatlikus kujus, võitlus selle vastu ja kodanlusega koostöö tagasitõrjumine on täna rahu ainsad kindlustused. Kui kolmas generatsioon hügab uue riigi, õpib sõjageneratsioonide saatusest, siis ta oskab otsustada tabavalt ka tulevat. Selle celduse aga, mis

talle oleks loomulik, ta võib luua ainult endast. Kas see on tõenäoline, et see tungib tal selleni, ja millal see toimub, on kindlusetu, nagu iga pilk tulevikku.

Võitlusasend oma maa kodanluse vastu paratamatult peab viima Internatsionaali tugevusele ja elavusele. Temale täna on suunatud enam kui kunagi silmad, mis ootavad rahu, sest need ei usu sõjaarahoitu pakte ega lepinguid, mis on imperialistlikkude riikide tehtud. Sotsialistlikku Töölis-Internatsionaali peab kuuluma kolmas generatsioon, kui ta tahab täita oma ajaloolise ülesande.

Orvusto

Omavalitsus ja sotsiaalpoliitika

1.

Kas ei ole imelik, et riigikogu valimised äratavad hoopis rohkem huvi kui omavalitsuste valimised, et osavõtt esimestest on kõikipidi suurem kui viimastest. Kuid eks ole veel seda imelikum, et sotsialistlik partei on pöörnud riigikogule hoopis suurema tähelepanu kui omavalitsustele. Läind valimistel kahes linnas, kus on elamas veendunud sotsialiste ja kus sotsialistlikkude hääletajate arv ei ole olnud väikene, Rakveres ja Nõmmel, sotsialistid ei esinenudki oma nimekirjadega, ja mujalgi ei vaadatud küllaldase tõsidusega omavalitsustele. Igatahes liigutav oli kuulda ühe sotsialistliku linnapääl seletust, et kõigi kolme aasta kestes sotsialistliku enamuse juures ei ole saadud mahti sotsialistlikuks omavalitsuspoliitikaks, vaid on tehtud kõigest jõust üldist (s. o. kodanlist) tööd- ja kui veel saame enamuse, siis ehk võib proovida juba sotsialistlikke põhimõtteid!

Aga ometi tähelepanu omavalitsustele! Sest riigikogus võib teha küll palju hääid ja vajalist, sääl võib vahetevahel *sundida* kodanlust mõningaile järeleandmistele, muidugi siis, kui sotsialistliku rühma seljataga on tööliste organiseeritud read, kuid sotsialistlikkude põhimõtete teostamisest tänapäeva ulatuses, kapitalistliku maailmakorra antud koha ja aja ulatuses, on võimalik ainult omavalitsustöös. On ju õige, et maksvad säädused ei võimalda ka sotsialistlikule omavalitsusele palju, kuid ometi midagi. Kui ei ole omavalitsusel, näiteks, võimalik vabastada töölist kaudsete maksude koormast või kaotada tööpuudust, siis neil ometi võimaldub korraldada omavalitsuse majandus nii, et jõukamail kihtidel lasub enam kohustus ja proletaarlik rahvas kasutaks õigust endastmõistetavale inimväärsusele ülespidamisele. Kahtlemata on sotsialistidel palju tegemist linnade, ale-vite, maade ja valdade rahanduse, eestkäit maksupoliitikas, et leida õiglaselt summasid omavalitsuse, vajadusteks, see vajab erilist pühendumist, nüüd riivakem sotsiaalpoliitilisi ülesandeid.

2.

Perekondlik üksus loobub ikka enam ja enam oma funktsioonidelt ühiskonna kasuks. Individualismi ajad on mööda feodalismiga! Feodalismis oli perekond kõik, see kestis veel varases kapitalismiski: sündimised ja suremised olid perekondlikud juhtumused, jõukas kodanikkudekihis perekond hoolitses oma laste haridusest, ja talupoja perekond jagas nooremale põlvele traditsioonilisi tarkusi. Hoolekanne samuti: laste olemasolu tähendas hooldamist raugeas, lasteta rauk pidi hoolitsema „isiklikult“ enda eest — kerjates! Kes eitaks meie päivil veel avalikkude koolide paratamatust ja tahaks asendada neid koduse õpetusega! Kes ta-

haks jääda töövõimetuse korral koormaks oma lastele või minna kerjama, kui on olemas sotsiaalne hoolekanne! Ühiskonna funktsioonid suurenevad paratamatult, peame hoolitsema nende süvendamisest.

Proletaarlik perekond on juba tänapäeval küllalt lõhutud seks, et vajada ühiskondlikku „abi“. Ka keskkihid tulevad siin kaasa. Kui perekonnas nii mees kui naine käivad tööl, ei või olla juttugi kodusest lastekasvatamisest — naeruväärt oleeks nõuda, et töölisperekond peaks ka teenijaid! — Kõige varasemast east alates lapsed peavad leidma varjupaiga väljaspool kodu. Töölisperekond ei jõua omast jõust anda oma lastele vajalist haridust, ühiskond peab tulema siin appi ja võimaldama töölislapsele mitte üksi „maksuta“ kooli vaid ka riided, jalatsid, õpivahendid. Noor inimene ei ole kohe õppind tööline — ühiskond peab võimaldama talle ametiõppimise. Noorel töölisel on huvi eneseharimiseks — ühiskond peab võimaldama seda. Tööline ei saa ometi koguda omale summasid „mustade päevade“ jaoks oma näljapalgast — tööpuuduse, haiguse ja töövõimetuse korral ühiskond peab andma talle eluvõimaluse.

Seda kõike ühiskond ei tee armuanni jagamisena, vaid ühiskond — olgugi, et kodanline ühiskond, mis rajaneb profiidil ja ekspluateerimisel! — peab kasvatama väärtuslikke liikmeid, peab maksma tasu nende vajalise olemasolu eest juba noorpõlves ja peab maksma saamata jäänd tasu töövõimetuse ja vanaduse korral. Ühiskondlik abi ei ole armuand vaid iga ühiskonna liikme õigustatud tasu.

3.

Kuidas kujutleme sotsialistliku omavalitsuse sotsiaalpoliitikat iga proletari eest kõigis võimalikes eluigades?

Omavalitsus peab hoolitsema uute inimeste tekkimisest, millest ta on kaudselt huvitatud. Sellepärast tal ei või olla ükskõik, kas laps sündides on eluvõimeline või ei. Rasedate naiste toetamine on esimene ülesanne. Sotsialistlikus Viinis iga proletariarlikul naisel on õigus registreerida neljandal raseduse kuul, mis võimaldab — kui nende eest ei hoolitse haigekassa — maksuta arstiabi ja hiljem „emaabi“ toetusraha. See kindlustab eriti abielutute emade olukorda. Iga naine Viinis teab, et tal ei tarvitse surra hätta, kui ta muutub töövõimetuks. Pääle vajalise haigemajaravitsuse saab iga ema bürgermeistri õnnesoovi ja õiguse lapsetarvete (pesu) saamiseks. Hoolitsus rasedate naiste ja sünnitajate eest on esimene aste noorsoohooldamises.

Kuid laps ei või jääda hätta hiljemgi. Töötavil emadel peab olema võimalus anda pisikesedki lapsed mugavasse lastekodudesse tööajaks, suuremad lapsed lasteaiadesse, kus lapsi toidetakse maksuta või väikese maksu eest.

Koolialised lapsed peavad olema kooli hoolitsetavad. Muidugi siin on vaja eraldada varanduseta vanemate lapsi jõukamate perekondade omist, kuid kool ei pea andma mitte ainult õpetust vaid ka elatist: pääle päevase eine kindlasti maksuta õpivahendid, vaesemale osale riided ja jalatsid. Ja nende perekondade lastele eestkätt, kellel ei ole ruumikat korterit, aga võimalikult kõigile lastele, peab võimaldama noorte kodude tarvitamist, koduseid ja mugavaid ruume, kus töötatakse ja mängitakse.

Kooli lõpetand noored?

Omavalitsus on see, kes hoolitseb kutsenõuandest ja sellega juhib lapsed õige tööala õppimisele, erakordse andega proletariarlikud noored juhatakse keskkoolidesse ja hiljem kõrgemasse õpistus omavalitsuse

stipendiaatidena. Ja et tööõppust ei või jätta üksikute külmkingseppade hoolde, siis omavalitsus korraldab õppetöökodasid ja töökoole õppimise otstarbeks. Eratöökodadesse astuvate noorte järgi aga valvab eriline pedagoogiliselt ettevalmistatud isik, ja selle ülesandeks on jälgida mitte ükski sääduse tähte vaid ka õppimise sisu, ning noorte tööõppimise algusel tal tuleb juhtida noori paremaiselt ja enampakkuvaiselt töökodadesse ja vabrikuisse. Omavalitsus on see, kes soodustab ka töölisklasside hariduspüüdeid ja kes võimaldab neile kultuurilise arengu raamatukogude, kursuste, loengude, teatrite ja kontsertide kaudu.

4.

Siin on loeteldud sotsiaalpoliitika noorte osa. Tarvitseb meil tule-tada meelde, et täiskasvanuist vajavad hooldust eestkätt rohkearvulised töötatöölised. Neile ei saa ainult maksa toetussummasid elamiseks, neile on vaja ka organiseerida tööd oma ettevõtete näol, mis puutub juba majanduspoliitikasse. Omavalitsus haarab enda kätte ikka enam ja enam töökohti, eestkätt liiklemine (tramm, omnibused, autodki), elektri jaam, veevärk suuremalt linnades, rida töökodasid j. m. Siin on esimeses joo-nes teostatav töökaitse: tööpäeva lühendamise — ja miks see tööpuu-duse ajal ei võiks olla *alla* 8 tunni —, haiguskindlustus, pension, palga-olude parandamine — eeskujuks erasettevõtjale. Kortripoliitika aga peab pidama silmas tööliste elamisvõimalusi.

Vanade ja haigete kindlustamine *inimvärses ulatuses* (aga mitte 2—5 krooniste kuutoetustega, mis on irvitamine töövõimetute üle) on endastmõistetav.

Nõnda näeme, et sotsiaalpoliitika suur osa käsitab lapsi ja noori. Näeme, et sotsialistlik sotsiaalpoliitika peab silmas eriti hariduse võimaldamist töölisklassile. See ei tähenda kaugeltki veel, et hää sotsialistliku juhtimisega linnas, alevis või vallas jatkuks omavalitsuse tehtud tööst. Õige, omavalitsus annab selle, mis ta *peab andma*, kuid sotsialistlik oma-valitsus ei saa olla muud kui töölisklassi soodustaja. Töölisorganisatsioonid on jõud, mis omavalitsusele sunnib päälle oma sotsiaalpoliitikat ja mis sotsialistide juhitavale omavalitsusele annab jõu ja julguse oma pro-grammi teostamiseks. Sotsialistlik omavalitsus võimaldab proletarlikel lastel koolihariduse, kuid tõeliselt seob selle hariduse töölisklassiga alles sotsialistlikkude lasteorganisatsioonide (vaja alles luua!) ja noorteorga-nisatsioonide töö, omavalitsuse soodustatavast vabaharidustööst on tõe-line kasu siis, kui see teostub töölisklassi enda algatusel. Organiseeri-mistöö peab käima käsikäes omavalitsuste vallutamise, kuid kummastki on kasu siis, kui teame, et täidame oma kohut klassivõitluses, et ka oma-valitsuses sotsialistid teostavad sotsialismi ega püüa olla ainult tublid (kodanlised) linna- või vallaisad, ja kui organiseerund töölisklassidesse kasvatame ikka enam klassivõitluse teadvust „Praktiline” sotsialism ei ole tihti praktiline, „eluvõoras”, „teoretiseeriv” revolutsiooniline sotsia-lism peab olema töölisklassi eneseteostus ka omavalitsuses. Noor generatsioon peab rajama uusi teid ka omavalitsuspoliitikas!

Kas sõjaväekoorem reorganiseerimise tõttu väheneb pisut või ei, see puutub vähe töölisklassi, kui klassi. Fr. Engels.

Töölissport

Kapitalistlikus tulunduses tööstuse ratsionaliseerimises jääb määravaks produktiooni suurendamisega saavutatav ettevõtetulu tõusmine. Edasiareneva industrialiseerimisega inimese tööjõud läheb masina käsutusse. Ratsionaliseerimissüsteemes Taylorist Fordini on juttu töölise hüvangust ainult sel määral, kui ametiühinguisse ja parteisse organiseeritud tööliskond tõstab oma häält. Väljendused „eetilise vastutusest tööliste ees“ ei või kedagi petta, sest nende sihiks on tööstuskulude vähenemine ja produktide väärtuse tõstmine. Tööaega lühendatakse sellepärast, et sellega on saavutatav kulude kokkuhoid tööstuses ja kalli inimjõu parem kasutamine lühikese ajaga. Suunaks on kasutada inimese tööjõudu masinate teenimisel viimseni, et tõsta nende tööjõudu. Inimene on osa masinast. Niipalju, kui masinat peab kaitsma kulumisest ja selle eest hoolitsema, seda peab tegema ka inimese juures.

Üks Ameerika modern vabrikutehnik peab töölise arendamist pika õpiaja kestes profiidi suhtes kuriteoks. Ühele ta kolleegile see ei ole veel küllalt. Ta kaebab, et kõige kaugemale ratsionaliseeritud Ameerika ettevõtteis töö ei ole jõudnud astmeni, mis peab saavutatama. Pidavat arenema niikaugele, et kogu vabrikut juhivad ainult mõned kvalifitseeritud töölised. Kõik teised töölised tulevad paigutada põllutulundusse. See „inimsõber“ aga unustab, et ka põllutulundus on siirdunud masinatarvitamisele, ja sellega läheb vastu ratsionaliseerimisele.

Ratsionaliseerimise suhtes võib olla teisendatud üks Kommunistliku Manifesti lause: ratsionaliseeritakse ainult sel määral, kui ratsionaliseerimine suurendab kapitali. Tööliskonna võitlus esijoones peab kohanema sellele süsteemile. Selle teostamise ajal töölissportlastele kasvavad eriuülesanded. Nad peavad täitma *igakülgse* kehalise arengu nõudeid, sest edasiarenev tööprotsessi mehhaniseerimine arvestab keha hoopis ühekülgsest.

Vaevalt on täna võimalik teostada praktikas teaduslikult põhjendatud suunda. Teadus on inimese tööjõust, tööfüsioloogia (või tööbioloogia) on veel algastmes. Saksamaal teenib seda (ikka veel selle nimega!) Keiser Wilhelmi tööfüsioloogia instituut Berliinis ja Nõukogude Liidus Töö keskinstituut. Suure uurimisala osaülesanne on füsioloogiline ratsionaliseerimine. See peab katsuma ära hoida, et tehniline ratsionaliseerimine ilma inimkeha ja selle teovõime põhjaliku tundmiseta ja tunnustamiseta katsuks pressida välja kõrget saavutust, selle asemel, et võimaldada kehale parimaid võimeid. Töökäik peab olema nii kujundatud, et ta on kohandatud inimese keha tegevuse laadile. See toimub siis, kui tippsaavutused teostatakse mitte kõige lühemat vaid kõige mugavamalt teed kaudu.

Väheseid näiteid selgitamiseks:

Tööks tarvitatav lihasevõime peab olema õiges vahekorras nõutavale tööle. Raskesse töösse tugevad, kergesse nõrgemad lihasterühmad. Raskest jalalihased, mis ajavad jalgratast, on soodsamad edasilükkumiseks kui käelihased, millega haige ajab edasi oma vankrit.

Vaheliigutused ei või olla alati pingutatud, sest tegevad lihased puhkavad vaheliigutuste ajal, väsivad aga alalisest üelpingutusest.

On üldiselt parem töötada kiiresti ja pidada pikemaid puhkeajaid kui vastupidi. Hingeldamine, südameklõppimine ja kehasoojuse tõusmine kestva töö juures — terves kehas — on tunnuseks, et tempo on liig kiire ja pingutus liig suur.

Jõudude kulutust tuleb miinimumini piirata tööle vajalise kehaasendiga; nõnda kätetöö võimalikult istudes, käe vaba toetusega.

Riietus peab olema sellane, et ta ei takista liigutusi. Raske riietus pillab jõude tarbetult.

Fr. Hodler

Puuraiuja

Sellasel, siin algeliselt märgitud viisil, tööbioloogia tuleb vastu ratsionaliseerimisprobleemile. Samuti spordibioloogia peab aitama kaasa keha vabanemisele produktsioonitöö kurnamisest. Et töölissport ei või saada ühelgi kujul rekordidepurustamiseks, saagu veel kord selgeks.

Midagi ei ole inimesele nii tunnuslik kui ta ühiskonnastumine. Produktsioonitöö on ainult ühiskonnastund inimeste saavutusi. Seepärast ratsionaliseerimine ei ole ainult tehniline, ka mitte ainult bioloogiline, üksikisikut riivav ja temast sõltuv olukord. See on ühiskondlik ja klassi asi. Sellest peab järeldama: *töölissport ilma klassiteadvuseta on mõttetu.*

Kiirust!

Ainult 99 tundi krahv Zeppelin vajas 12.000 kilomeetri pikkuse tee käimiseks Friedrichshafenist Tokiosse, mis teeks raudtee vajab mitu päeva, kiiraurik mitu nädalat. Kui võimas liiklemistehnika areng, kuidas maad ja rahvad on lähenend üksteisele, kuidas kogu elu rütm on läind kiiremaks!

Alles kolm inimiga, vaevalt 100 või 150 aastat on möödunud sellest, kui inimkond algas revolutsiooni liiklemises ja siis ka rahvastevahelistes suhetes. Kui Benjamin Franklin aastal 1775. reisis Ameerikast Euroopasse, ta vajas selleks veel 42 päeva, ja esimene ookeaniaurik Savannah vajas 1819. aastal tervelt 26 päeva samaks reisiks. Aastal 1840 Ameerikareisi aeg lühendati 15 päevani, 1890. 8 päevani ja 1900. aastal samaks reisiks kulus ainult $5\frac{1}{2}$ päeva, siis järelikult püstitati sama rekord, mille „Breemeni” nimeline laev saavutas 1929. aastal. Ja nüüd on ainult rahaküsimus, kas reis teostatakse hiiglalennukil või ekstrakiiraurikul Hamburgist või Londonist New-Yorki $1\frac{1}{2}$, 2 või 3 päevaga.

Sama revolutsiooniliselt on arenend maaliiklemine. Alles 1700. aastate lõpus maanteed olid viletsas olukorras. Reis postvankreis tundus piinana; tuntud satiirik G. Chr. Lichtenberg ütles mänglevalt, et need olid kaetud vahariidega mitte nii palju reisijate kaitsmiseks päikesepaiste ja tuule eest kui samal põhjusel, miks poodaval kaetakse nägu kübaraga: et rahvas ei näeks kannatust nende nägudel. Reisimine oli siis piinav, hädahohtlik, ja enne minekut paluti taevalt kaitset.

Ja kui kaua kestsid reisid! Alles sada aastat tagasi reisiti Frankfurdist Stuttgarti (200 kilomeetrit) tervelt 40 tundi, kus ainult peatustele 14 vahejaamas kulus 15 tundi.

Raudteed ja aurikud *põhjustasid* maailma liiklemise pöörde. Need löid maailmatööstuse ja võimaldasid kogu maaosade asundamise. Kui palju teislaadiline oleks nüüd elu Ameerikas, Austraalias, Lõuna-Aafrikas ja Siberis, kui viimase sajandi areng liiklemise alal ei oleks teinud võimalikuks mitmele miljonile inimesele rännata sinna! Ainult paar arvu: maailmakaubandus tõusis 1860. aastal ainult 29 miljardi kuldmarginani, 1899. aastal 86 miljardisse ja praegu see on üle 250 miljardi.

Millest tuli, et raudtee ja aurik teostasid nii võimsaid muutusi? Sellepärast, et nad ei teind liiklemist mitte üksi palju kiiremaks vaid ka palju odavamaks. Alles raudtee ja aurik tegid massilise kaubavedamise maaosast teise tasuvaks, teiste sõnadega tulunduslikult võimalikuks.

Liiklemise areng sada aastat tagasi aetas maad ja maaosad kauba- ja kultuuriühitsusse üksteisega enam kui kunagi varem maakera ajaloos. Lugematud kaubareisijad rändasid ühest maast teise, kuid lisaks huvireisijate arv kasvas määratult. Nende sakslaste arv, kes isiklikult on tutvunud Prantsusmaa, Inglismaa või Ameerikaga, on meieajal palju suurem kui nende põhjasakslaste arv, kes varem oli käind Lõuna-Saksas.

Pole ime, et kaugelenägevad, tuleviku poole püüdvad inimesed ju kuu aega tagasi arvasid, et uue aja liiklemisühendusest, selle tihedast tulundus- ja kultuurivõrgust areneb laiem inimlik ühtekuuluvustunne. Arvati kindlasti, et aurik ja raudtee teevad lõpu meeletuile rahvusvahelistele massitapmistele.

Nüüd teame, et nii ei olnud. Maailmaliiklemine ei takistanud vanu jõvinistlikke ja sõjalisi instinkte, vaid see löi vastuoksa uusi vastolusid, uusi kokkupõrkevõimalusi inimeste vahele. See arendas rahvusvahelist kaubandusvõistlust, rahvusvahelist kadedust; see ajas rüke taotlema asu-

maid, ainuõigusi kaubaturgude ja kapitalialadeks: see löi uusaegse imperialismi. Õige, maailmaliiklemine hõlbustas teadet saamist võõraste maade oludest ja kombeist, see näitas, et kõigil inimestel, erinevustest hoolimata, on nii palju ühist, et need peaksid austama ja armastama üksteist vendadena — kuid see teadvus ei küüninud imperialismi vastu-kaaluks.

Nüüdisaegne inimene — auriku, raudtee, auto, lennuki, juhitava õhulaeva, telegraafi, telefoni ja raadio kaasaegne, ei ole saand tänapäevani targemaks ega õiglasemaks kui postvankri kaasaegne. Pigemini vastupidi. Vaadake neid maailmasõja-aegse rahvastevaenu meeletuid hässitusi, mis meie ajal esinevad kodanlise kultuuri esindajaina! Kui suurtena tõusevad nende üle 18. sajandi juhtivad vaimud — Kant, Lessing, Herder, Goethe, Schiller — kes ei tunnud ega tunnustand mingit rahvastevaenu ega rahvusuhkust, vaid asetasiid inimkonna ühisedu kõrgemale üksikrahvaste kasudest!

Mitmed neist andekaist kaugelenägevaist meestest ei olnud kuidagi palju reisind. Schiller oli väikelinna laps; ta ei saand näha välismaid, isegi mitte Šveitsi, olgugi et ta teiste jutustuste järgi nii hülgavalt on kujutand selle mägestiku ilu. Ja ometi Schiller oli kosmopoliit, ilma vaatelt hoopis kõrgemal meist, kes maailma mööda arendavad oma kitsarinnalist rahvusuhkust. Ja Kant, kes kunagi ei lahkund väikekodanlise Königsbergist, ei kirjutand ainult „Puhta mõistuse kriitikat“ vaid ka uurimusi tähtedesüsteemi sünnist ja raamatu igavesest rahust. Nad tegid oma elutöö istudes vaikselt kabinetis, need mehed — samuti kui Karl Marx; siis kui maapagu ajas Marx'i Pariisi, Brüsselisse ja Londonisse, ta püsis raamatuinimesena — kuid võimatute uurimiste ja vaimutöö abil need läind aegade suurmehed tõusevad võimsalt üle nüüdisaja reisijate ja reporterite hingede.

Mida raudtee ja aurik ei võind luua, seda ei loo ka liiklemispoliitiliselt palju vähem tähtis maailmaliiklemine. Pääle selle nüüdisaegne zeppelein ei saa tulunduslikult tasuvaks, nõnda et see jääb spordi- ja reklaamivahendiks.

Ja nii suureks kui peamegi iga tõelise edusammu liiklemise alal, peame hoiduma ülehindamast ainult kiirust, ainult rekordide purustamist. See sobib sensatsioonihimulistele, kuid ei püsiva töö ja tõelise kultuuri tegijaile.

Vastupidi: mida hoogsamaks läheb töö ja liiklemise rütm, seda tähtsamaks saavad töötavale inimesele puhkehetked, mis annavad võimaluse mõtiskluseks ja iseuurimiseks. Kiirus üksi viib kaaolsesse ja hullumajja.

Ärgu olgu kedagi, kes mõtleb, et võib panna kõik oma jõu vastase vastu, kes on tugev, ülbe ja võimutahteline, kui temaga „riigimehitsetakse“, nagu Friedrich Engels armastas öelda. Keegi ärgu uskugu, et saadakse vähimalgi määral tugevaks seetõttu, et mingil momendil peidetakse oma lipp või tehakse mõõdukaks oma keelt või keeldutakse andmast väljendust vereni provotseeritud töölistkonna vihale.

Otto Bauer.

□

Ollakse noored noortega, siis saadakse küpseiks, s. o. jäädakse noorteks; nemad aga on saand vanadeks, on kaotand oma nooruse ja jäänd ebaküpseiks.

Gustav Landauer.

Barbusse

Võib öelda õigusega, et Henri Barbusse, nagu teda tuntakse, sündis sõjast. Enne suurt 1914. a. rahvasteparmist oli Barbusse'i nimi tuntud ainult kitsale kirjandushuviliste ringkonnale. Barbusse sündis 1873. aastal. Sõjani oli ta avaldand ühe kogu luuletusi (Pleureuses) ja paar romaani — „Les Suppliants“ (Palujad, 1903) ja „L'Enfer“ (Põrgu, 1908). Juba neis teostes on idus see, mis avaldus hiljem küpse viljana. Barbusse'i on nimetatud „hüüdjaks“, inimeste kannatuste, viletsuse ja ülekohtu väljahüüdjaks. Ta hüüdis juba oma esimeste luuletustega, esimese romaaniga, kuid siis ei kuulnud teda veel, teda ei nähtud veel ja temas endaski ei olnud sündind veel see jõud, mis viis hiljem tema hääle kaugele üle ta kodumaa, Prantsusmaa, maa ja keele piiride. Algusest päälle on ta esinenud oma kaasmaalaste kirjanikkude perest. Sel ajal kui terve prantsuse

kirjandus oli tundenandungute jahis, läks elustvõõrdumise rada, või pasundas rahvuslikkude trompetite läbi, pöördus Barbusse inimese kannatuste ja valusate pettumuste poole ja „Põrgus“ näeme juba algeid tulevastes illusioone maharebivast ja tõde paljana näitavast kirjanikust. Kuid ikka on ta ka ise veel liialt pärimustes kinni. Ta on veel võimetu leidma oma kohta ja teed vastolude rägastikus, mis sunnivad teda kannatama. Ta ei näe veel kõike, ta ei näe ka väljapääsu veel, ainult kannatused juurduvad sügavamale ja sügavamale.

Alles väliste sündmuste ootamatus tõi vastuse. Sõda andis vastuse. Suurest tapmis- ja hävitusorgiast ilmus see Barbusse, kes kuulutas kartmatult tõde, rebis maha eesriided ja nõudis kõigi olnute ja tulevaste ohvrite nimel uut ühiskonnajärjestust, mis peab tugema inimeste vahelisele ühe-taotisele ja solidaarsusele, sest vana oli paljastand oma mädasuse ja kuritegelikkuse. Enesesselgund literaadist oli saanud selgelt tulevikku vaatava teenäitaja. Ta oli jõudnud ühiskonna juurteni. Vahetumas kokkupuutes sõjahävituste, kaevikupori ja suurte inimmassidega oli ta leidnud oma tee ja see tee oli ühine kõigi kannatajate ja rõhutute omaga ja viib raugematus võitluses inimkonna vabastamisele.

1916. aastal ilmub tema sõjaromaan „Tuli“. Frondisõdurina sõja algusest päälle kaevikuis olnu tervis langes 1915. a. lõpul kokku ja haigemajas kirjutas ta selle romaani, mille üks osa oli pandud kirja juba kaevikuis.

Barbusse ütleb siin tõe sõjast. See mida üldiselt sõjast kirjutati, mida seljatakse kuuld ja loeti, ei olnud tõeline sõda. Need olid kunstlikult stiliseeritud teadaanded, mis näitasid sõjaõudusi läbi vaimustuse hõõguvate vaateklaaside, mis lämbusid paatosse ja fantastiliste arvude hoosse. Need olid teated, mis võrratu osavusega juhtisid alamate mõtted oma kannatusilt teiste mõõtmatusse ülespuhutud viletsusele. Tõelikkus oli moonu-

tatud äratundmatuseni. Tähtis oli maa meeoleolu üleval hoida ja seda sai ainult peetusega. Ja kindralstaapidel oli küllalt sõnakuulelikke teenreid. Sõjakirjandust ilmus igal maal massiliselt: lüürikat, jutustusi, romaane, näidendeid.

Sellest olukorrast murdis end välja Barbusse. „Tules“ hüüab ta tervele ilmale, et sõda ei ole muud kui inimeste lõpmatu roostetamine kaevikuporis, pole muud kui must tapmise käsitöö. Sõja ärripäev on see, mida ta kujutab. Ta ei ole midagi ilustanud, midagi lisanud, midagi ärajätnud, see romaan on ühe rühma päevaraamat, sünge, raske ja karm.

Ühtlasi sisaldab see teos ka lahendusse, väljapääsu lootusetusest. Ta on süüdistus ja kohtumõist ühel hooil. Surmani vaevatud sõdurite mõtetes tekivad esimesed selguse eod. Tõusevad küsimused ja raske maadluse järgi mõttega jõutakse vastusteni. Nad hakkavad mõistma asjade tõelist seisukorda. On kaks Prantsusmaad, üks õnnetute ja teine õnnelikkude, üks rõhutute ja teine rõhujate. Läbi lootusetuse ja kahtluste sõdurid jõuavad sõja vihkamiseni. Nad on tulnud maailma ometi elama ja mitte kõdunema. „Oleme loodud, et olla mehed, isad, inimesed, mitte elajad, kes ajavad üksteist taga, tapvad ja mädandavad!“... „Ei tohi olla enam sõda! Ei ühtki sõda!“ hüüavad nad ja see tulises protestis püsitatud nõue viib sõdurid järgmisele küsimusele: kuidas saab see võimalikuks, et ei oleks enam sõda? Vastust otsides tungivad nad kõigi põhjuste aluseni. Sõjad kaovad alles siis, kui on teostatud sotsiaalne ühetaolsus, kui ei ole enam neid, kui ei ole enam neid, kes võivad oma hääksarvamise järele käsutada inimesi, kui ei ole enam neid, kes saavad kasu sõdadest, kui on võitnud veendumus et ühe inimliku olevuse elu on väärt sama palju kui teise, kui kõigile on ühetaoline osasaamine ühiskonnast. Selle hüüdega ühetaolsuse järgi lõpeb teos.

1919. aastal ilmus teine romaan — „Selgus“. „Tuli“ oli kirjaniku mõtetsuuna järsu pöörde esimene väljahüüe, oli seepärast veel poolik, mõte ei jõudnud veel küpseda täieks, kõikehaaravaks kogupildiks. Liiatigi sündis „Tuli“ ajal, kui veel võideldi, kui ei olnud veel aega mõelda. „Selgus“ (Clarté) oli „Tule“ järg, selles alguse saanud ideede edasiarendamine ja süvendamine programmiks. Endisest literaadist oli saanud võitleja. „Selgus“ on programmiteos, Barbusse'i võitluskiri, alus millest sündis terve liikumine. Selles on antud terve oleviku ühiskonna pilt ja suur osa romaanist on pühendatud nendele ideedele, mis on põhjaks tervele edaspidisele Barbusse'i loomingle. Lootusetusest, läbi sõjakannatuste, raugematu tõestamise kantud, Barbusse on jõudnud sotsialismini.

Ta kutsub kõigi maade vaimutöölisi üles ühinema võitleva proletariaadiga, et töötada koos inimsoo edu hääks. Ta asutab Clarté-grupi, mille osakonnad tekivad ka mitmel pool välismail ja mõni aeg näib, igatahes Prantsusmaal, et see liikumine saab üldmaksvaks. Kuid revolutsioonilained, mis vapustasid ilmasõja järele Euroopat, vaibusid ja ühes sellega ühe osa kirjanikkude vaimustunud valmisolek kaasa minna proletariaadiga. Barbusse ise aga jätkab raugematu energiaga võitlust, tema sulest ilmub ikka uusi ja uusi tõid, milliseid kannab kirgline tõetahe ja inimlikkuse tunne.

1925. a. ilmus romaan „Les Enchainements“ (Ahelad). Autor nimetab seda teost romaaniks. Ta ei ole seda selle sõna harilikus tähenduses. Laialt ulatusliku sotsioloogilise uurimise tulemusena, see teos viib lugeja kõige kaugematesse aegadesse tagasi, laseb tema ees filmina möödaveereda sajandite pildirea, milledest kisendab kogu aeg rõhutute hädakisa, kuni olevi-kuni. Nägemuste kujul on antud kõigi aegade ühiskondade läbilõiked, alates esimese ajaloole tuntud rahva ja tsivilisatsiooniga, alates idamaadest ja üle aegade, kultuuride, tsivilisatsioonide, lõpetades kaasajaga ja tahtega

uude tulevikku, mille peavad ehitama need, kellede arv ja viletsus on lõp-
matu, et teha hääks mineviku kannatuse ja verise ülekohtu. See romaan on
kõigi aegade sügavam epos, see on rõhutute ja ülekohtu kannatajate
ajalugu ja võimsam apellatsioon inimlikkuse poole kui ükski teine ilma-
kirjanduses. Pole imestada et see raamat jäi pea täiesti tähelepanemata
kirjandusarvustajate poolt, ütles ta ju tõtt liiga ebameeldival kujul, järsult
ilma pehmendavate kateteta. Kahjuks ei ole see teos küllalt kättesaadav
ka neile, kelle töde ta väljendab, proletariaadile. Kohati väga raske, nii
stiililt kui kompositsioonilt nõuab ta lugejalt hariduslikku tasapinda, mis
on seni ainult ühede eesõigus ja suurele enamikule saavutamatu. Kuid see
teos on määratud proletariaadile, ta kuulub temale ja Jean Tousseul oma
artiklis Barbusse'ist nimetab teda õigusega Rahvahulkade Piiblikks, eepo-
seks millele annab tunnustuse alles tulevik ja mis mõnede teiste sajandeid
vanade eepostega ujub üle greeka-ladina kirjanduse surnud mere.

1925. a. Barbusse teeb uurimisreisi Balkani riikidesse, kus valitses
juba mitu aastat valge terror. Selle reisi tulemuseks oli järgmisel aastal
ilmunud teos „Timukad“. „Timukad“ on ajalooline dokument, ehitatud
tõsiasjadele, milledesse autor süvenes olles vahetus kokkupuutes aj äga-
vate maade viletsusega. Ta näitab selles raamatus tervele ilmale, mis on
Rumeenia, Bulgaaria, Jugoslaavia ja Albaania näiliku rahu ja korra alus-
põhjaks. Terved külad on hävitatud, tööliiskooperaatiivide ja ametiühisuste
juhid tapetud, naisi on vägistatud läbiotsimiste ajal ja olvitseride orgiate
puhul. Elavalt on maetud ja põletatud inimesi, vanu naisi on löödud risti
nende poegade silmade all, et selle nägemisega pressida välja ülestunnis-
tusi, vangid kuulevad kõrvalkongidest piimatavate hädakisa ja piinakamb-
reist väljub kõrveva liha lehk... Kõik see sünnib Euroopas, meie lähi-
naabruses, mitte keskajal, vaid sajandil, mil kõneldakse rahust, õigusest
ja tsivilisatsioonist. See reisiaruanne jääb püsima tähtsamate praegusaja
poliitilise kaose kujutuste hulka.

1926. aastal ilmub Barbusse'ilt ka novellikogu „Jõud“ (La force). See
kogu sisaldab kolm novelli, millete tegevus areneb kiiresti, vabastatud
kõigest jutustust koormavast, filmina. Need kujutavad suurte hulkade eks-
pluateerimist jõuetu vähemuse poolt, kes hoiab hulkasid oma käsutuses
ainult vanade lõkklausete ja pärimuste läbi. Need novellid, sügava iroo-
nilise juhtmotiivi saadetud — oma jõus ebateadlikud suured hulgad ja neid
kütkestav jõuetu vähemus! — liituvad Barbusse'i kirjandusliku toodangu
parimate edustajatega.

1927. aastal avaldab Barbusse oma uurimused Jeesuse üle. Kaks kõi-
det: „Jeesus“ ja „Jeesuse Juudased“. Ka siin ta rebib katted, otsib nende
tagant tõe. Ta ei esita mitte evangeeliumite Messias, vaid inimliku Jee-
suse, inimlise revolutsionääri. Teises köites ta uurib Jeesuse ajaloo algu-
pära, kommenteerib tema revolutsioonilist õpetust ja paljastab uskude
kuritegelikkuse.

Religioonid, väidab ta, on nõrgestand ekspluateeritavate suure sõja-
väe, lootus hauatagusesse imesse on teinud neid üksikuteks maiste olu-
kordade vastu, kartus üleloomuliku karistuse ees, on peatanud tihti nende
kättemaksva käe. Tuleb valida, lõpetab ta, vabastamise ja jumalikkude
karistus- ja üleloomulikkude tasu-dogmade vahel. Kas ei ole püsti-
tatud kristlikus Euroopas armastuse risti nelja ja poole aasta kestes üle-
ilmliku kuriteo miljonite haudade kohale?

1928. aasta lisas. Barbusse'i kirjanduslikule toodangule uue novellikogu
„Mitmesugused lood“ (Faits divers). Rida tõelisi sündmusi, edasijutusta-
tud nende õdusest vapustatud kirjaniku poolt. „Mitmesugused lood“ eri-
nevad senisest Barbusse'i loomingust uue sõnastiili poolest. Näib nagu

jõuaks kirjanik sümbolistide pärimustest, kelle koolist ta tuli välja, konkreetsemale aja lihtsamale väljendusviisile, saades seega vastuvõetavaks ja arusaadavaks neile, kellele ta teosed on määratud, proletariaadi laiale hulkadele.

Laevavedaja

H. Daumier

Nii aastast aastasse, aja võitluskeerise keskel, õhutades ja äratades, ta on avaldanud teose teose järele, täites oma kirjaniku missiooni, nagu seda väljendas „Ahelates“: Luuletaja, luuletaja, ära mängi kandlel sõnade kõlaga, vaid loo, sed mis on: sõda. Hirmus õnn. Ei kunagi elu, alati elu elu vastu... Kõik läheb rahvahulgast, sellest rahvahulgast kelle vaiki-

mine voolab kaugustesse suurtest õnsatest linnadest. Sukeldugu temasse luulekunst, nagu langev blokk, mis mattub hooga merre!"

Barbusse'i teostes ilmub ikka kaks palet: kaaluva, terava ja kriitilise vaatleja ja tunnetaja nägu, kes kisub maha maiseilt asjult nende hiilgava sädeluse ja proovib järele, kui kaugelt need peavad paika inimliku mõistuse ees. Teine pale on hõõguva, vaimustunud ja kaasakistud luuletaja oma, kes on laskunud ellu, on tajunud hingepõhjani surmahirmu ja on viskunud vastu hünni kõigele hallile elus. Barbusse oli romantik, nüüd ta on enam. See melankoolia, millesse ta näis olevat kadunud oma varasemas toodangus, vallates teda ka nüüd, ei kuluta teda ära, aktiivne tunnetaja ütleb selle ja juhib ekstaatiku tagasi valjusse, halastamatusse ühiskondlikkude vastolude ilma.

Omapahelise võitluse eetikat.

Ei ole uus tööliklassi lõhestumine: aasta kuuekümmene eest oli äge vaen Saksamaal eisenachlaste (marksistide) ja lassalle'laste vahel. Et viimased olid „rahvuslased“, kes uskusid tööliklassil võivat „kasvada riiki“ ja vallutada riigivõim rahulikult teel, siis rahvusvahelistel revolutsioonilistel eisenachlastel tuli nende poolt paljugi kannatada. Järgnegu üks pisike episood neist võitlustest Wilhelm Liebknecht'i, vana eisenachlaste ja hiljem Saksa juhtiva sotsialisti seletust ta kodulinnast Leipzigi:

„Meil, eisenachlastel, oli koosolek idalinnas; seda teatud hulk lassalle'laste kasutas päätetungiks minu kortrile kaugel lõunas. Nad uskusid nüüd olevat tee vaba. Ja tõeliselt plaan-teostus neil osalt. Enne kui saime jaole, päätetungijad, majale juurde tormates, olid purustanud mõned akna-klaasid raskete kividega, millest üks peaaegu oleks purustanud pää mu vanimal pojalt, kes siis veel oli imik. Meie seltsimehed, kes tormasid järele, püüdsid veel mõned päätetungijad ja andsid neile tubli õpetuse. Politseidirektor Rüdigi'le, kes elas otse mu kõrval ja oli rutand kohe juurde, võisin anda kindlustuse, et ma ei vaja politseikaitset ja kindlustan „rahu“. Palusin teda järgmisel päeval kolme tunni kestes mitte lasta politseid tänavale — tahtsin siis puhastada Leipzigi kõigist ismaalikest mürglimeestest ja ennatada sellased skandaalid tulevikuks. Kahjuks mu palve lükati tagasi. Kohtuliku uurimise muidugi lükkasin tagasi, selleks sundivale politseile seletasin: „seda teeme oma keskel — keeldun kahjutasunõudmisest linnalt“. Ja meie tegime seda oma keskel. Need pimestatud tulid varssi mõistusele ja said eranditult meie häädeks sõpradeks ja kaasvõitlejaks.

Kas ei ole maksmas mingit moraali ka tänase päeva võitlustele tööliklassi enda keskel? Kahtlemata on:

1. Tuleb teada, et ka teine leer on tööliklassi kuuluv; olgu meie võitlus milline tahes, kuid tuleb eraldada seda leeri kodanlastest; meie võistleja ja võitlev leer kuulub samade huvidega tööliklassi, ja paljud neist isikuist, kes praegu võitlevad meie vastu, on meie tulevased võitlusseltsimehed.

2. Tuleb pidada meeles, et tööliklass oma lõhenemisevõitluses ei kutsu kodanlasti appi. Loomulikult ainult tööerakondlased võivad kõnelda, nagu sotsialistid vajksid riigivõimu survet kommunistidele või et sotsialistid koguni peaksid võitlema poliitiliste vangide amnesteerimise vastu!

3. Tuleb piinlikkusega jälgida põhimõtet, et võitlus tööliklassi poliitilise suuna pärast on tööliklassi oma asi ja see on saavutatav ainult tööliisklasside organiseerimise ja poliitilise kasvatusena.

Seda peavad silmas kõik, kellel on südamel ühine tugev lõhestamatu tööliklass otsustavaks võitluseks sotsialismi eest!

O.

Rahvusvaheline sotsialism

Prantsusmaa.

Tänavu sügisel õhkasid paljud koalitsioonimeelsed sotsialistlikud lehed: prantsuse sotsialistid ei taha valitseda! Ja põhimõtte järgi, et tööliklassil oleks võimalik tükki-tükilt vallutada riigivõim, „kasvada riiki“, näis olevat tõesti meelitatav võimalus: Inglismaal valitseb Macdonald'i töölisvalitsus, mis küll parlamendis on vähemuses ja sellepärast oma poliitikas peab tegema silmi kodanlastele, Saksamaal koalitsioonivalitsuses istuvad sotsialistid, olgugi vähemuses. Kui Prantsusmaal oleks tekkind koalitsioonivalitsus, siis oleks olnud kõigi suuremate Euroopa riikide valitsused poolsotsialistlikud. Prantsuse partei kongress oli sõnastanud peaaegu üksmeelselt resolutsiooni, mis keelab parteil võtta osa koalitsioonivalitsusest. Seda otsust täitis ka parteijuhatus, kus on esindatud partei kesk- ja vasemuunad (Léon Blum, Bracke, Longuet, Zyromski j. t.), kuna pisikese parempoolse opositsiooni esindajad Paul Boncour ja Renaudel nõudsid kaasa- valitsemist koalitsioonis. Kutsuti kokku erakordne parteikongress, ja see tunnustas enda solidaarseks elumiste kongressidega, kes on vastand „ei“ sellele küsimusele. Kongress tuletab meele, et „sotsialistlik partei on valmis võtma endale otsese valitsusevastutuse kas üksi vasemikuparteide toetusel või sellega, et kutsub oma moodustatud valitsusse, kus tal on autoriteet ja enamik, teiste fraktsioonide esindajaid, nii et tal ikka on võimalus teostada valitsuse ülesandeid otsustavuse, energia ja kindla tahtega, mis on suunatud kindlustama maa tulevikku ja päästma ähvardatud demokraatiat.“

Prantsuse sotsialistide mõte on täiesti selge: nad tahavad valitseda, mitte aga vastutada võõra poliitika eest. Keeldumine valitsusest praegusel pilgul näitab aga ka, et Prantsuse partei on vahest jäädavalt loobunud isamaaliku külje rõhutamisest, mida eriti Paul Boncour on teind nii riigikaitseääduse väljatöötamisel kui ka rahvasteliidus Prantsusmaa esindajaks olles, samuti koalitsioonipoliitika ülihindamisest, nagu seda teeb Renaudel. Prantsuse sotsialistlik partei on omandand jälle kindla internatsionaalse ja revolutsioonilise toimingu oma tegevuse aluseks, mis muudugi ei meeldi ei kommunistidele, kelle võitused sotsialistid kärbivad tugevasti, ega kodanlastele. Olgugi, et sotsialistidel on parlamendis 600-st saadikust ainult 100, partei kasvab ja ta mõju tugevneb iga päevaga.

Šveits.

Osavõtu küsimus valitsusest äratav huvi ka Šveitsis, kus vaieldakse ajalehtedes, parteiajakirjas ja koosolekuil väga hoogsasti sellest küsimusest. Ometi sääb see küsimus on hoopis teist laadi. Šveitsi valitsus on öieti ametnikkude valitsus, kus seitse valitsuse liiget on suuremate osariikide (kantonite) esindajad. Hiljuti vabameelsed teatasid, et nad ei takista ühe sotsiaaldemokraadi valimist valitsusse. Eriti ametiühingud tahaksid näha, et partei võtaks vastu selle lahke pakkumise, et sellega kaitsta tööliste huviseid. Partei, mis aab kindlasti klassivõitluse pinnal, vaatav oma enamikus valitsusele kui mitte täiesti poliitilisele asutisele, vähemik aga peab tarbetuks vastutada kaasa kodanlaste valitsuse eest, kunä silmapaistvat kasu ei oleks märgata.

Šveitsi sotsiaaldemokraatidel on parlamendis neljandik esindajaid, ülemlkoda (Ständekammer) on ilma sotsiaaldemokraatideta.

Kellelgi ei või tulla mõttesse minna noortele koolmeistriks ja pikendada noorte kooliaastaid nende piinaks. Ainult isikud, kes jõuavad süveneda noorte hinge, kes võivad armastusega töötada koos noortega, võivad olla kutsutud sellesse töösse. Kui külvame lapse südamesse juba perekonnas sotsialismi seemne, kui juhime lapsed hiljem noorteorganisatsioonini ja sellega kaitseme neid vaimsest tühjenemisest ja kõlblisest võltsist, kui täidame neid idealismi leegiga, mille proletariaat tõstab oma ajalooliste ülesannete kõrgusele, siis anname neile ise täie elusisu ja meie oleme võitmatud oma marsil meie kõrgete sihtide poole.

Hugo Haase

Austria.

Põhisääduse muutmine ei ole ainult Eesti kodanlaste leidus: ka Austria tagurlased leiavad, et revolutsiooni pärandusena saadud põhisäädus on liig demokraatlik. Kuid nad ei julge mängida rahvahääletuse mängu, kuna on selge, et kaht kolmandikku kõigist hääletest nende põhisääduse muutmine ei leia, samuti parlamendis on ligemale pooled sotsiaaldemokraadid. Sotsiaaldemokraatidel ei ole olnud ainult hääd hääletustulemused, vaid parteisegi kuulub iga kuues kodanik, ja Viini linn, mis moodustab omaette osariigi, on sotsialistliku ülesehitustöö kindlaim kants astuda võitlusse igasuguste jõududega sotsialismi ja demokraatia eest.

Korra muutmine ja sotsialistide kägistamine — kuid sotsialistidki ei maga: nad on loond oma rohkearvulise kaitseväge — Schutzbund —, mis võib ja sotsialistliku tööliikumise eeskuju kogu maailmas. Punane Viin ei anna rahu kodanlastele, ja päälegi on ümber fašistlikud riigid: Itaalia, Ungari, Jugoslaavia. Naabrite toetusel kodanlased on organiseerind relvasutatud kaitseliidu — Heimwehr —, mille ülesandeks peakski olema riigi-

Oktoobris peetud parteikongress määras kindlaks sotsialistide võitluse. Kodusõja ärahoidmiseks töölikaitsevägi on nõus isegi laiali minema, kuid enne Heimwehr peab olema täiesti laiali ja seda sotsialistide kontroll on pidand tõestama. Austria partei ei taha kodurahu iga hinna eest: ta mobiliseerib oma jõud viimсени ja on valmis kandma kõik ohvrid, et tööliklass, tööliikumine ja suund sotsialismi poole ei kannataks selle all. Kogu Euroopa tööliklass vaatab püüva huviga Austriale, kus tööliklassi iga võit ja kaotus kandub rahvusvahelise sotsialistliku liikumise arvele.

Saksamaa.

Novembris toimund omavalitsuste valimisel sotsiaaldemokraadid astusid jälle sammu edasi. Mis puutub Berliini, siis hiljuti olnud linnavalitsuse skandaali tõttu, kuhu oli segatud ka üks sotsiaaldemokraat, sotsiaaldemokraatliku siseministri ja politseiülema sammude tõttu 1. mai rahutuste puhul sotsiaaldemokraadid kaotasid 6 kohta. Üldiselt aga omavalitsuste valijate hulk on vähem parlamendivalijaist, ja sotsiaaldemokraadid tulid valimistelt tugevasti välja. Kommunistid kaotasid igalpool pääle Berliini, kuid ometi nendelt kadumaläind hääled kõik ei läind sotsiaaldemokraatidele: näiteks tööstuslinnas Chemnitz'is, kus kommunistid kaotasid viis kohta, sotsiaaldemokraadid võitsid juurde ainult neli, olgugi et sotsiaaldemokraatlikkude hääletajate arv on kasvand viimastest parlamendivalimistest umbes 4000 võrra. Kui on tihtigi olemas proletaarlik enamus, siis sotsialistlik omavalitsuse töö on takistatud kommunistide „eri“-poliitika tõttu. Ja sellepärast õigusega üks omaavlitustegelane (Edel — Dresden) ütleb:

„Tuleviku ülesanne peab olema kommunistliku lõhkumisprotsessi tõttu sotsialismile kaotsiläind töölikhid teha jälle aktiivseiks võitlejaiks töölis-

liikumisele, ja valjusti proletaarlikult orienteeritud poliitikaga arendada sotsialistide tulemus 17. novembril, kui selle eslekäigu üks jääb, võimu- poliitiliselt kodanluse võimu otsustavaks vallutamiseks.“

TŠEHOSLOVAKIA.

Tšehhoslovakkia sotsiaaldemokraadid tulid tunduva võiduga tänavus- telt parlamendi ja senati valimistelt. Üheltpoolt põhjustas seda kodanlise koalitsiooni ränk korruptsioon, teisalt kommunistliku partei sisemine lagu- nemine, kõige tugevamini aga sotsiaaldemokraatliku partei tugev organi- seerimistöö: tšehhi partei on sama tugev kui enne lõhenemist, eriti hästi organiseeritud on aga saksakeelne partei. 300-st parlamendiliikmest said sotsiaaldemokraadid kokku 60 kohta, nimelt tšehhi partei 39 (1925. a. — 29), saksa — 21 (1925—27), kommunistide kohtade arv on langenud 41-lt 30-le. Ülejäänud häälled jagunesid 13-le kodanlisele parteile, kes kuidagi viisi ei suuda kindlustada endale enamust parlamendis. Sellepärast pole ime, kui Tšehhoslovakkias pind oli küps koalitsioonivalitsusele. Sotsiaaldemokraadid on valitsuses vähemuses, nende selja taga ei ole enam kui viiendik parla- mendihääli, kuid nende positsiooni tugevus on selles, et ilma nendeta keegi valitseda ei saa, kuna rohkearvulised kodanlised kääbusparteid ei saaks keegi rahuldada. Kaugeleulatavat tähendust muidugi ei saa olla sel sot- siaaldemokraatide osavõtul valitsusest, vastuoksa, sääligi tekib oma osa küsimusi. Eriti peab tuletama meelde Tšehhoslovakkia puhul väidet, et tööliklass lõheneb suurema kiirusega sääli, kus üks töölispartei võtab osa valitsusest, ka saksakeelsed sotsiaaldemokraadid nägid seda hädadohtu, kuid fašismivastane võitlus vabameelse kodanlusega käsikäes tõmbas ometi kaasa.

Emil Verhaeren

Ta leiab inspiratsiooni allika oma kaasajast ja kaasinimesist ühiskond- likest suhteist, eestkätt maa ja linna vahekorralt. Linn, täis masinate müra, suitsu ja käristust, oli talle juba varem olnud mingiks sümboliks, kuid nüüd on see linn veel millekski muuks — klassivõitluse, streikide, mässude, tööstuskriiside tsentrumiks. Ühiskondlik käärimine, mis Belgias eriti tugev oli läind sajandi viimses aastakümnes, haarab Verhaereni nii kaasa, et ta ise mõneks ajaks muutub aktiivseks võitlejaks. Ta tunneb töötavas rahvas uut ühiskondlikku jõudu, millel ajaloos on täita grandio- osne ülesanne. Ta liitub Vandervelde juhatusel hoogu sattund sotsia- listliku liikumisega, võtab osa vastselt asutatud Rahvamaja tegevusest, juhatades selle kunstiosakonda, korraldades tööliste kōneõhtuid, igasugu ettekandeid, käike kunstinäitusele ja muuseumidesse. Samal ajal ta kirju- tab teravaid artikleid sotsiaalse ülekohtu vastu ajalehtede veergudel.

Sellest osavõtust sotsialistlikust liikumisest sünnib luuletiste triloogia: Viirastuslikud väljad (1893), Illusoorsed külad (1894) ja Haarmelised lin- nad (1895). Sisuliselt siia kuulub ka sotsiaalne draama Koidud (1898).

Joh. Semper

(eessõna luuletiste valikule).

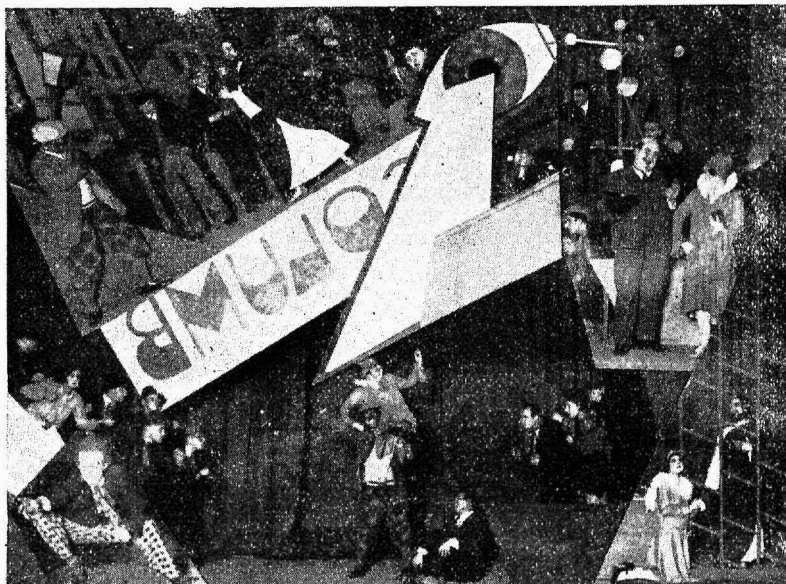
Kes mõtleb läbi marksistliku ühiskonna käsitluse, see peab sattuma üksikule kui ühiskondliku arengu liigutajale ja kandjale ja paratamatu- sele orienteeruda psühholoogiliselt. Kes mõtleb individuaalpsühholoogia läbi õigete tulemustega, peab sattuma ühiskonnale kui üksiku teadvust kujundavale jõule ning paratamatusele orienteeruda sotsioloogiliselt.

Otto Felix Kanitz.

UPTON SINCLAIR: MOB

„Mob” lavastus Tallinna Töölisteatriis.

Upton Sinclair on pisut utopistlikku laadi sotsialistlik kirjanik, ta ühest romaanist lavastatud „Mob” (Glagolin’ilt, Vene) laseb Naatsareti Jeesusel tulla tänapäevasele Ameerikasse, olgugi ainult kinonäitlejanna unelmas, ja astuda maksva korra vastu samuti kui kord Palestiinas. Huvitavaid vastolusid! Näidendis aga Röölfus (etteitleja) ütleb oma otsuse, et see on eilte päeva sotsialism, ja teeb huvitavaid vahemärkmeid.

Lavastus oli Paul Sepalt, dekoratsioonid E. A. Blumenfeldilt. Pisut raskepärane keskmisele töölisele, oleks võidud panna Röölfus enam seletama tüki sisu ja ideed — nüüd ta esines ainult kunstnikuna, kes loob teatrit uueks. Ei olnud loodud juurdepääsu proletaarlikule publikule tüki sisu ja ideede juurde. Kuid Röölfus (A. Rutoff), samuti kui Puusepp (Karpenteriks nimetatud, Kr. Hansen), vene rätsep Korvski (Fr. Põidroos), anarhist Kolberg (J. Nerep), kinoettevõtja naine (A. Tamm), ettevõtja (K. Treumundt) olid väga huvitavad, kuid päärasekus langes rohkearvulisele tegelaskonnale, massile, kes pakkus huvitavat koosmängu. Tallinna Töölisteatri lavastuste seas üks huvitavamaid.

Edespäidi tuleb lavastusele Läti proletaarliku kirjaniku Upits'i huvitav massidraama „1905”.
N. A.

Töölistel ei ole isamaad, neilt ei saa võtta, mida neil ei ole.

Kommunistlik manifest.

Noorsotsialistide töomailt

SOOME NOORTÖÖLISTE TERVISOLUD.

Soome sotsiaalministeerium on teostanud huvitava töölisnoorte tervisoolude uurimise. Võtab küll pikemat aega, enne kui uurimus valmib lõplikul kujul. Nüüd aga on selged juba põhimõttelikud tulemused.

Sellast uurimist ei võidud teostada muidugi kõigi Soome töölisnoorte kohta: uurimine käsitles umbes 9000 noortöölist 45. paigas, nimelt mehi 15—22 ja naisi 13—20 eluaastas, kes toimivad tööstuses, käsitöös ja maa-majanduses. Esindava meetodi järgi uuriti nii suuri kui väikesi linnu, tööstuslikke ja tööstuseta maakohti.

Uurimine järgnes kahte harru: küsimuslehte märgiti pääle üldist teadete tööaeg ja -palk, korteri- ja perekonnaolud, kooliskäimine, ametiõppimine ja vaba aja tarvitamine; teise osa täitsid arstid oma järelevaatustega, märkides pikkuse, raskuse j. m. mõõtsid, uurides tervislikku olukorda, terve rikete põhjusti j. m.

Esindava meetodi järgi võib oletada, et haiguste esinemise protsent on umbes samasugune kui siin on ilmnend. Ja siin on küllalt huvitavaid — küll kurbi tähelepanekuid. Kõige levinumad haigused on rahhiit ja tiisikus. Rahhiiti esineb keskmiselt 4,9 protsendil, täpsemalt meesnoortel 6,6 prots. ja naisnoortel 3,1 prots. On teada, et rahhiit luuhaigusena on väga suurel määral alatoitluse tulemus, ja et töölistel tihti on tulnud leppida alaväärtusliku toiduga, on üldine tõsiasi.

Kuid juba käsiteldavas noores elueas tiisikus on arenend väga suurel määral. Tiisikuse võib juba väga suurel arvul lugeda töö arvesse, kuid nagu rahhiitki, see leiab kergema levimise viletsate palkade, sellega viletsate korterite ja puuduliku toitmise tõttu. Tööstusnoortest on kopsutiisikuses 0,6 prots (mehed 0,5 ja naised 0,7), kurgutiisikuses 0,8 prots. (m. 0,9, n. 0,8). Kuid samal ajal kui maatööliste töökaitse vastased kõnelevad maa puhtast õhust, tervest toidust jne., mis tegevlt maatöölise kehalt terveks ja meeleolul rõõmsaks, just noorte põllutööliste seas tiisikus on levind enam kui tööstuses: maanoortöölistest on kopsutiisikuses 2,3 prots. (m. 1,9, n. 2,6) ja kurgutiisikuses 2,1 prots. (m. 2,8, n. 1,6), see on, iga kaheksümnes noor maatööliline on tiisikusehaige! Kui veel enam arvestame, et tiisikus tekib päämiselt kehalise väljakasvamise aastail, siin aga on uuritud noori lapseast alates, siis seda kurvem pilt tekib meile maanoortöölistest! Mis üldine kõigi kohta, käesolevas uurimises haigestumine tiisikusse tõuseb protsentuaalselt, mida kauem on olnud töös — täiesti loomulikud ja ettearvatavad haigestumise põhjused on tööolud.

Eri tõis haigestumine on suurem, igatahes mõnedki kutsehaigused esinevad üldiste haiguste kõrval.

Juba sellest uurimisest peab järgnema, et töö noores eas, kui organism on kujunematu, pääleki pikk tööaeg ja ebahügieenilised majandusolud laastavad kogu rahvast ja hävitavad enneaegselt nõrgema organismiga või halvemais tingimustes kasvama pidanud töölistel. Suur osa rahvast on määratud hukkumisele, ja kui riik ei taha olla ainult üksikute eesõigustaja, siis ta peab pöörama tõise tähelepanu noorpõlve hukkumisele töökaitse, eriti noorte töökaitse ja laste ning noorte hoolekande näol.

On aga viimane aeg korraldada vastav uurimine ka Eesti noortööliste seas. Eraasutised siin ei suuda anda küllaldaselt tulemusi siin peaks ka riik olema huvitatud selguse vajadusest sotsiaalpoliitika ühes tähtsamas osas. Kui riiklikud asutised ei taha või ei viitsi seda teha, siis — noorsotsialistid Töölisühingute Keskkliiduga koostöös!

Laste ja noorte ekspluateerimine Itaalias.

Kui tänapäev läbib Itaaliat, siis võib ka kõige päliskaudsemal vaatlusel märgata väga suurt hulka töötavaid lapsi ja noori. Statistika Instituut toob mõned arvud laste- ja noortetöö üle tööstustes. Ametliku statistika järele on 3,2 milj. tööstustöölise hulgas mitte vähem kui 718.480 6—18 a. vanuseid, s. o. peaaegu veerand kogu töölikonnast.

Sama statistika näitab, et pooled lastest ja noortest P.-Itaalia tööstustes on tüdrukud; Kesk-Itaalias on neid 38%, Lõuna-Itaalias 27% ja saartel 18% tervest noortöölise arvust.

Palk neil noortel on 10—12 t. tööpäeva juures (meie rahas) 70—100 senti. Lapsed, kel sama pikk tööpäev, teenivad 25—40 senti.

Noorpõlve küsimus Austria parteikongressil.

Parteisekretär Dr. Julius Deutsch ütles aruandes m. s.:

Meie parteielu ei ole — peab seda ometi ütleva — kogu parteiorganisatsioonis nii elav kui peaks olema. Paljud noored inimesed teotsevad sellepärast mittepoliitilistes organisatsioonides vaid teistes, sest nad ei jõua suruda end läbi parteiaparaati. See noorpõlve tung on õigustatud ja meie võime öelda ainult kõigile parteifunktsionääridele, et tähtsaim probleem on anda ruumi noorpõlvele, kõigile loovaile jõududele anda võimalus asetuda täiesti liikumise teenistusse. (Elavaid kiiduavalduisi).

Püchler (Viini Neustadti saadik, läbirääkimistel) Proletariaadi noorpõlv tungib ette värske vaimuga. Meie kohus on soodustada neid püüdeid... Kui tahame panna vastu võitluses, peame panema tähele, milline on päälemarssiv järeikasv... Vaatame vanadele ja teenetega seltsimeestele austuse ja sügava lugupidamisega, aga pikapäale läheme ise vanaks, ja siis teised on ürgvanad.

Kanitz (Sotsialistliku noorsooliidu juhatuse liige, kasvatusajakirja „Die sozialistische Erziehung“ toimetaja); ... Kui partei oli veel noor, tal olid ka noored funktsionäärid, noortel oli tõesti võimalus töötada ja otsustada ühes. Meile ei tule mõttesse asetada mõistmatuid nõudeid, et vanad läheksid minema, ainult noored olgu siin. Meie, nooremad parteis, vajame vanemate kogemusi, mis on loodud elutöö aastakümnetega. Hiigla noortepidustused olid päämiselt ainult noorte korraldatud. Kui partei mõistab seda, tal on ka noorpõlve hoopis laiemal määral aktiivseks kaastöök. (Elavaid kiiduavalduisi).

RAHVUSVAHELINE TÖÖLISNOORPÕLVE PÄEV.

Käesoleva aasta 6. oktoober kujunes oma jõu võimsaks demonstratsiooniks kõigil mail, kus on sotsialistlikke noorpõlveorganisatsioone. Ainult Austria hästiorganiseeritud töölisnoorpõlv ei saand demonstree-rida sel päeval oma tugevust üksi, vaid koos kõigi töölisorganisatsioonidega oldi ägedas töös vastulöögi organiseerimiseks pääletungivale fašismile. Nüüd ka Austria töölikond on jõudnud niikaugele, et fašism ei ole talle otsekohe hädaohtlik. Samuti Poola töölisnoored pidasid samal ajal võitlust Pilsudski fašismi vastu, ja Pilsudski sellid valitsuses keelasid töölisnoorpõlve koolekud Varssavis ja mitmes provintsilinnas. Loodame, et tööliklass ka Poolas suudab organiseerida kaitset fašismi vastu!

Hollandi töölisnoorsooliit korraldas juba septembris kuues kohas suured sügispidustused, millest võttis osa kokku umbes 6000 liiget. Meeleavaldustel nõuti iga-aastast puhkust ja kutsehariduse korraldamist.

Daanis korraldati rida pidusid ja pidulikke koosolekuid. Tšehhoslovakias kõik kolm liitu (saksa, tšehhi, poola) koos korraldasid hulga koosolekuid valimiseelse meeoleu all, Prahast kõneles ühel koosolekul STI büroo liige Vandervelde. Eriliselt elavad olid saksa-keelse liidu koosolekud.

Ungaris pühitseti noorpõlvapäeva hiljem. Sel puhul peetud kõne pärast võeti vastutusele ametiühingulise töölisnoorsooliidu sekretär Anton Szakasits, kes kutsus Ungari töölis võtma eeskujuks Punast Viini. Seekord sm. Szakasits pääsis ometi karistusest.

Suurimaid meeleavaldusi korraldas Saksa töölisnoorsooliit, päämiselt suuremate maa-alade kaupa hüüdsõna all: Sõja ja fašismi vastu.

Elav oli päev ka Šveitsis, Danzigis, Soomes, Lätis j. m.

Meie liit suutis korraldada rea koosolekuid — esmakordselt astuda välja ka maal, kus käsitleti noorsotsialistlikku liikumist ja sõjavastast võitlust. Koosolekuid peeti kokku üle neljakümne, neist kõige enam Pärnumaal ja Tartumaal. Kõnelesid eranditult noorsotsialistlikku liikumisse kuuluvad isikud. Loodame järgneval aastal esineda kindlamal kujul — meie töö kindlustub iga päevaga!

BELGIA NOORKAART täielise desarmeerimise poolt.

Belgia Noorkaardi kongress (Gent, oktoobris s. a.) toimus päämiselt desarmeerimisküsimusega ja võttis vastu otsuse, mis läheb kaugemale Belgia Sotsialistliku partei programmist.

Resolutsiooni põhjenduseks võttis sõna sm. Demuyne, kes ütles m. s. järgmist: „Senni sotsialistlikud parteid lubavad relvastatud rahvuskaitsset. Aga Versailles'i lepingust alates peab märkima üht fakti: ühekülgset desarmeerimist.

Ka meie partei hoiab veel kinni rahvusliku kaitse põhimõttest. Võitluses kuuekuise teenistusaja eest ta rõhutab, et see kõvendab kaitsevõimalusi. Aga praegustes olukordades kuuekuine teenistus tähendaks militarismi kõvendamist. Olgugi et töölisnoorpõlv on võtnud osa sellest võitlusest, ta läheb üle sellest nõudest: ta nõuab täielist desarmeerumist.

Meie Daani ja Hollandi seltsimehed on saanud õppuse viimasest sõjast, et väikene maa üldse ei või kaitsta end suurriikide vastu. Sellepärast Daani ja Hollandi sotsialistid tahavad kujundada sõjaväe politseiväeks. Meie peame järgnema nende seltsimeeste eeskujule. Ka Saksa antimilitaristlikule liikumisele võime osutada ainult ühe teene: ise desarmeeruda.

Noorpõlv võib vaimustuda võitlusest desarmeerumise eest, mitte aga võitlusest kuuekuise teenistuse eest, mis on desarmeerumise vastu“. Läbirääkimistel pöördi tähelepanu sellele, et esitatud resolutsioon on vastolus partei poliitikaga.

Ometi kõneleja oma lõppsõnas võis konstateerida, et üksmeel on olemas, maha arvatud nõue sõjaväe kujundamisest politseiväeks. Selle osa mahatõmbamisel resolutsioon võeti vastu ühel häälel.

Otsustav antimilitaristlik front Sotsialistlikus Noorsoo-Internatsionaalis suureneb alatasa (senni olid vastavad otsused Daanis, Hollandis, Soomes, Eestis ja Tšehhoslovakia Saksa liidus).

Vanade kohus on aidata kaasa noorteorganisatsiooni kindlustamiseks.

Victor Adler.

Sotsialistlikkude keskkooliõpilaste liikumisest

Austrias.

Austrias maksis enne revolutsiooni sama säädus, mis Eestis praegu, s. o., et õpilased võivad olla organisatsioonide liikmed ainult pedagoogikanõukogu loaga, praegu aga keskkooli nelja viimase klassi õpilased võivad olla organisatsioonide liikmed nagu kõik muudki kodanikud. Seda vabadust on ka kasutatud, ja juba aastaid töötab Sotsialistlikkude Keskkooliõpilaste liit, millel suvel oli 3363 liiget. Liidu tugevamad osad on:

Viini sots. keskkooliõpilaste koondis, Viini sots. keskkoolitehnikute koondis, Tööstusametnikkude liidu noorterühm, Linz'i ja Graz'i rühmad. Tugevus on äge ja intensiivne, liit annab välja oma igakuist ajakirja „Der Schulkampf“, ning Liidu sekretär Erich Felix peab hästi sidet kõigi teiste maade sotsialistlikkude keskkooliõpilaste organisatsioonidega.

Tšehhoslovakias

ei ole kooliõpilastel liitumisvabadust, ja sellepärast õpilastel on tekkinud tarve salajaste sotsialistlikkude gruppide järgi, millest mitmed töötavad väga intensiivselt sotsialismi tundmaõppimiseks. Olgugi salaja, kuid seda suurem andumus ja huvi sotsialismile!

Saksamaal

on rida sotsialistlike õpilasühendusi, mis omavahel peavad ühendust päämiselt huvitava ja sisuka ajakirja „Schülerfront“ väljaandmiseks. Liitumisvabadus on olemas, töö väga intensiivne, enamasti noorsotsialistliku noorpõlve organisatsioonidega.

Hollandis

ei tunta ka õpilaste liitumiskeeldu, ja sääl on Amsterdamis arvukas ja huvitav rühm.

Teistes riikides

näikse olevat sotsialistlike õpilasorganisatsioonide, võimalust mööda kord avalikke, kord salajasi. Kasvaval intelligentsil, nii proletaarlikul kui väikekodanluse ja intelligentsi seast tõusval, on huvi sotsialismile, noor intelligents pakub käe töölisnoortele.

EKSKURSIONILE KOPENHAGENISSE!

12. ja 13. juulil 1930. a. meie liidu liikmed on kutsutud Skandinaavia noorpõlvepidustusele Kopenhagenisse. Pidustuse kavas on laupäeval 12. juulil avamispidu, õhtul rahvusvaheline noortepidu laulu, muusika, kõnekoori ja muuga, mis lõpeb tõrvikutekäiguga; puhkepäeval suur demonstratsioon ja poliitiline pidu kõnede, laulu, muusika, vabaõhukõnekooriga ja m. Meie ei tutvu sel külastusel üksi Kopenhageni ja ümbrusega, Daani kenade maastikkude ja kultuuri, tugeva tööliikumisega, vaid sõites Rootsi kaudu teeme tutvuse Rootsi läbilõikega ja eriti Stockholmiga. Sõit maksab umbes 120 krooni.

Teatage aegsasti oma kaasasõitmise soovist Liidu juhatusele!

Just marksistliku põhivaate saatuslik nõrgenemine, mille tõttu vana lepitamatu vaenulikkus kodanlise *klassivõitluseriigi* ja selle võimupoliitika vastu muutus proletariaadi huviks oma riigi tulundusliku suuruse kasvus, — alles nende sotsiaalpatriootlikkude ja sotsiaalimperialistlikkude marksismi võltsivate mõtteseundade tõttu, mis võimaldasid poletariaadi sisima osavõtu sõjast, sõjameelsuse vastu võitlemine oma laagris on juba sotsialismi eriprobleemiks.

Max Adler.

Töölise puhkeaja säädused.

Pärastsõjase ametiühingulise võitluse üks sihte on iga-aastane puhkus töölistele palga edasimaksimisega. Rahvusvahelise Ametiühingute Liidu komitee võttis rahuldusega teatavaks, et mitme maa (Saksa, Prantsuse, Belgia, Šveitsi, Hollandi, Eesti) ametiühingute keskorganisatsioonid on astund võitluse puhkeaja eest, ja puhkeag sai rahvusvaheliseks nõudmiseks. Iga-aastane puhkus ei või olla enam ainult tööandja häätahtlikkus vaid see peab olema korraldatud kõigile töölistele kollektiivlepingu või säadusega. Kuid ametiühingute mõju tõttu mõnel maal puhkus on saanud juba kombeks. Eskujulikum on Brasiilia, kus 1926. a. säadusega on kindlustatud kõigile töölistele ja ametnikele kahenädalane puhkus vähemasti aastase ametisoleku järele. Saksa töölised on kindlustanud omale lepingutega puhkeaja 3—18 päeva, Soome 1922. a. säadus annab kõigile töölistele pooleaastase teenistuse järele 4, vähemasti aastase teenistuse järele 7 vaba päeva. Inglise töolistest ainult osa (1½ miljonit) saab puhkust lepingu järgi; ametiühingud nõuavad kõigile kahenädalast puhkust. Lätis (1922. a. säadus) maksab kahenädalane puhkus, Luxemburgis teenistus aastate järgi 4—12 päeva. Hollandi töölistel on tariifilepingu järgi mitmesugune puhkus. Austria töölised (1919. a. säadus) saavad puhkust 1—2 nädalat, Poolas 8 päeva, Venes 2 nädalat, teistes maades puhkus on ametnikkude eesõigus, kuid üldiselt töölisühingud korraldavad puhkuse nõudmist töölepingute kaudu.

Noortööliste puhkeag peab olema paratamatult suurem. Rahvusvaheline Ametiühingute Liit on võtnud oma programmi kahenädalase puhkuse alla 16-aastastele, 3-nädalase 16—18-aastastele. Üksikud maad võivad nõuda enam, kuid mitte vähem puhkust. Olgu märgitud, et ESTP viimane kongress ühines Noorsotsialistliku Liidu nõudega 3- ja 4-nädalase puhkuse asjus. Noortööliste puhkeagade korraldamine on ametiühingulise liikumise ülesandeid käsikäs üldise tööliste puhkeaja küsimusega.

Töölissport

Töölisspordi Liidu kongressi resolutsioonid :

Sm. Andreseni ettepanek:

1) Kongress rõhutab, et töölisspordi liikumine on esijoones töölisliikumine, mille ülesanne on aktiivse ja sihiteadliku tööliklassi kasvatamine proletaarliku klassivõitluse huvides.

2) Selles teadmises kongress tervitab Sotsialistliku Töölisspordi Internatsionaali kasvatamisprogrammi, mis juhib sotsialistliku ilmavaate ja elutunde igakülgselt arendamisele ja eraldab selgejooneliselt töölisspordi liikumise kodanlisest spordist. Sotsialistliku meelsuse tulemusrikkaks arendamiseks on vajaline kõige lähedam koostöö Töölisspordi Liidu, Noorsotsialistliku Liidu ja Töölisteraatri vahel, ühise ilmavaate kasvatustöö ja sotsialistliku kultuuri korraldamiseks.

Jääme ootama selle resolutsiooni teostamist!

Sm. Joonase ettepanek:

Töölise spordi liikumise sihtide teostamise huvides tunnustab ETL kongress tarvilikuks panna maksma kindel distsipliin, mis seisab selles, et kõik ETL-i kuuluvate osakondade liikmed on kohustatud vastuvaidlemata täitma:

RIIGIHOIUKASSA

---

võtab raha hoiule

Eesti Panga osakondades ja kõikides post-
kontorites.

Hoiusummad on:

tähtajata (jooksval
arvel) ja

tähtajalised

Hoiusummade eest vastutab riik.

**Hoiusummad riigihoiukassas
kasvavad järjekindlalt.**

1) Kõiki Sotsialistliku Töölisspordi Internatsionaali kongressi ja Internatsionaali büroo (juhatuse) otsuseid.

2) ETL kongressi otsuseid ja

3) ETL juhatuse otsuseid ning korraldusi, mis kooskõlas põhikirja ja kongressi otsustega.

Kongress paneb käesoleva otsuse täitmise üle järelvalve teostamise ETL juhatuse peale ning kohustab teda kindlasti eemaldama ETL-ist neid, kes rikuvad sportlikku distsipliini.

Jugoslaavia diktatuur.

Jugoslaavia töölisspordilaste poolt oma Internatsionaali kongressile valitud C. Stukelj vangistati päev enne ärasõitu poliitilistel ettekäanel ja saadeti vanglasse, et sellega teha võimatuks Jugoslaavia osavõttu. Samal ajal vangistati ka üks Sloveenia tööliskoja abiesimees. Nagu on selgund, vangistamised on pandud toime ühe „kommunisti“ kaebuse järgi — kes sellega tahtis maksa kätte ja kõrvaldada oma võistlejaid! Ka „töörahva ühine väerind“!

Austria.

Loodusesõprade organisatsiooni konverents peeti hiljuti Gmundenis. Loodusesõbrad, kelle organisatsiooni on koondund üle 80.000 noore ja vana töölise, on valmis kaitsma töölisklassi võitused fašismi vastu koos kõigi teiste töölisorganisatsioonidega.

Tööliskaitse, „Schutzbund“, pidas oma kongressi 19. ja 20. oktoobril. Kongress käsitles põlevaid päevaküsimusi, nimelt demokraatia kaitset fašismi päätungi vastu. Uude juhatuse valiti pääle muude parteijuht Otto Bauer. Schutzbundi esimeesteks on Julius Deutsch, Johann Pölzer, Alois Stockhammer ja Theodor Körner, sekretäriks ja ajakirja toimetajaks Karl Heinz, Sotsialistliku Noorsoo-Internatsionaali juhataja.

Soome TUL.

Hiljuti korraldati kursused kõigile kohalikele juhtidele, kus rõhutati eriti põhimõttelist külge ja kus anti tehnilisi oskusi. Kursuste õnnestumine lubab loota suurejoonelisemate ja põhjalikumate kursuste korraldamist. Soome seltsimehed on võtnud eeskujuks Tšehhoslovakkia, kus igas ühingus on oma kasvataja väimse kasvatustöö eest hoolitsemiseks.

ZAMENHOF,

esperanto looja, ütleb rahvusvahelisest keelest:

Kogu töö meie asja jaoks ei ole väga komplitseeritud, ent koostub päämiselt: püsivalt ja reeglipäraselt välja anda raamatuid, aegkirju, luua suur, alati kasvav kirjandus, mis ainult ei täiusta meie keelt, vaid kutsub esile enam lugupidamist meie asjale, kui ükski muu tegevus, ning oma elu- ja edu-jõuga võidame oma poole terve ilma kiiremini ja kindlamini kui kõige energilisemad teoreetilised jutlustused ja rafineeritud agitatsioon; sest maailm austab ainult fakte.

1891.

Rahvusvaheline keel kindlustub alati ainult sellasel juhtumil, kui on olemas grupp inimesi, kes omastavad selle kui oma emakeele. Seda sellast inimest kaalub erapooletu keele idee kandjana enam kui miljon teisi. Väikseima ja tähtsusetuima rahvakese keele surematus on palju enam kindlustatud kui rahvusea keele, mida küll tarvitaksid isegi miljonid inimesed.

1901.

Kirjandus

NOORUSJÕUD IV.

Toim. A. Küng. Eesti Noorsoo Karskusliidu koguteos.

Muidugi, see raamat ei käsitlenud proletaarlikku noorsooliikumist, kuid Noorsoo Karskusliidu juhid austavad noorte vaba arenemise põhimõtet, ja sellepärast on antud sõna mitme suuna esindajale. Noorsotsialistliku liikumise ideoloogilisi aluseid ja sennist tegevust käsitleb sm. Nigol Andresen. Meid huvitab peaaegu selle A. Lenotammi artikkel, mis näitab parempoolse kodanlise koolinoorsoo sandarmlike võtteid — et nad ise ei suutnud võtta jalgu alla ja suridki viimati välja, siis peaaegu kutsutakse politseid pisut radikaalsemate kallale. Juba sellepärast koguteos peaks olema huvitav.

T.

Henri Barbusse: Põrgu. Tõlk. M. Sillaots.

„Põrgu“ kuulub Barbusse'i ennesõjaaegse toodangu hulka. Selles romaanis tõde otsiv ja vastolude all kannatav kirjanik, kes seisab veel täielises eitusel elu ja aja nähete vastu, ainult kannatavana, väljapääsu teid ja põhjusi veel nägemata, on annud oma esimese arengujärgu tipp-saavutuse.

Ta tahab näha kõike, haarata tõde, olgu see seni vastik ja valus.

Selles romaanis üks noormees saab provintsist Pariisi ja peatub ühes võõrastemajas. Oma voodi kohal leiab ta peidetud augu, mille läbi avaneb vaade kõrvaltuppa. Selle kaudu saab ta näha kõige peidetumaid tõelisuse külgi. Raugematu sisemine hoog kannab jutustust terve toese kestel. See aga milleni kirjanik tervest sellest piltide reast peaks jõudma jääb siiski tulemata. Lõpptulemuseks on pessimism, paratamatus. Alles sama autori hilisemad tööd nägivad väljapääsu sellest pessimismist.

Ei saa jätta puudutamata üht hädaohtu, mis on ühenduses aine käsitlusviisiga. Esikohal on see, mida nähakse, alati tõelikkus, tõelikkuse äärmine pale, see aga mis seda kõike seob, autori vaevlemine ja hukkamõistmine nende nähete kohta, on teisel plaanil, tihti varjul. Sellest sõltub lugejale vääriti mõistmise hädaoht, nagu oleks jutustatud kellegile lõbuks. Kõrvutades „Põrgut“ teiste Barbusse'i töödega see hädaoht kaob. M. Sillaotsa tõlge rahuldab kõigiti.

A. A.

Emile Verhaeren. Valik luuletisi. Tõlk. Johannes Semper.

See valimik püüab anda iseloomustava läbilõike tervest Verhaereni toodangust, üldpildi kogu kirjaniku arengukäigust. Algades lopsaka ja jõulise maaelu kujutusega, üle pessimismi ja endalahastamise jõuab Verhaeren lõpuks julge usuni inimesse ja tema teovõimesse, enne kõike aga tulevikku ehitavasse inimesse. Tihedas sidemes suurte rahvahulkadega, lihtrahva töö ja muredega olnud kirjaniku ainedki on suuremalt osalt laiade, töötavate kihtide elust ja ümbrusest.

Loetagu „Seppa“, mis on kasvand sümboliks tervele võitlevale, töötavale ja visadusega võitvale proletariaadile, samuti nagu ta on elu ja tuleviku jaatusele tõusnud Verhaereni sümbol.

Tõlked, eriti jõulised luuletised, õnnestunud.

A. A.

Meie poliitikut peavad kord hakkama toimima algelisemategi psühholoogia ülesannetega. Siis nad jõuavad varssi teadvusele haridustöö ja kasvatustöö tähtsusest klassivõitluses ja omistavad neile aladele enam arusaamist kui senni. **Meie kasvatajad** aga peavad lõppeks hakkama toimima sotsioloogiaga. Siis kaob kord kena usk pedagoogikast „õhutus ruumis“ ja nad püüavad mõista oma töö lähtepunkti, last selle teatud hingelises struktuuris, samuti nende töö sihina — harmoonilist inimühiskonda ühiskondliku arengu tõttu.

Otto Felix Kanitz.

RAAMATUTE KESKEL.

„Tõde ja õigus“ Treffneri koolist. — Komöödia ja draama talupojast ja talupoja pojast. — Terakesi „kroonu päädest“. Vene noorkommunistid Peni põiktänaval.

Jõulueelsel raamatuturul on märgata üsna silmapaistvat helevust. Raamatukaupluste aknaid ehib taas aukartust äratav hulk värskest ilmumund kõhukamaid ja õhemaid romaane, novellikogusid, näidendeid ja luuletusi — suuremalt osalt algupäraseid. Leidub nende huigas küllaltki kergevõitu haganaid, mille trükkis ilmumine tundub vaid mingi arusaamatusena, aga on ka tüsedaid teoseid, mis lisavad püsivaid väärtusi Eesti kirjandusele ja mis vääriavad tähelepanu isegi maailmakirjanduse vaatekohalt. Käesoleva kirjutise ülesandeks on mõnda neist raamatuist „Rünnaku“ lugejaile üsna pääliskaudselt ja lühidalt tutvustada.

A. H. Tammsaare „Tõde ja õigus“ II. — Esikohal käesoleva aasta ilukirjanduses seisab A. H. Tammsaare oma „Tõe ja õiguse“ teise köitega. Selles jätkatakse romaani esimeses köites tuttavaks saand Vargamäe asukate saatuse jutustamist samas epiliselt rahulikus toonis, ent veel suurema huumoriga, kui esimeses köiteski, küll hoopis teises ümbruskonnas. Õieti on siin ka Vargamäe päätegelased kõrvale jäänd ja kogu tähelepanu koondet ühe Vargamäe noorpõlve esindaja, Indreku, edasisele arengule ja seiklustele „härä Mauruse“ ehk Hugo Treffneri koolis. „Tões ja õiguses“ üldse, aga eriti just romaani teises köites, tundub tugevasti autobiograafilist elementi. Sääl jutustatakse teatava täpsusega autori enda õppimislugu „härä Mauruse“ juures, kusjuures autori teisikuna romaanis esineb Vargamäe Indrek. Loomulikult ei saa samastada Indreku juhtumusi alati autori omadega, kuid seda tõepärasemalt on kujutat kooli küllalt imelikku, ebapäädagoogilist õhkkonda, millel romaani kangelaäe kui romaani autori vaimuelu kujunemisele on olnud suur mõju.

Kuna Indrek seisab autorile lähedal, siis jääb selle kuju romaanis mõnes suhtes kahvatuks. Ta ongi rohkem vaatlaja ja mõjude vastuvõtja kui kaastegelane romaanis. Siiski on osat Indreku puberteediaja tundeliigutusi kujutada meisterlikult. Seda plastilisemalt on aga maalitud koolijuhataja härä Maurus kõigi oma koomiliste, eitavate ja sümpaatsete külgedega. Maurus ise, samuti ka hulk õpilaste, õpetajate ja muude inimeste tüüpe on otsekui tõelisusest välja lõigat. Romaanis rullub pikka-misi, ent elavalt lahti üsna masendav pilt tollest „esimest eesti koolist“. Kuid kõike on kujutat suure huumori, hellusega ja armastusega, mis teeb romaanil kujud inimlikult lähedaiks.

Tammsaare on meister inimese maalimises. Ta ei kirjelda ega püüa veenda, vaid maalib jutustades, oma tegelaste pikkade kõnelustega, loob mõne väikese üksikasja mainimisega meelejääva pildi.

„Tões ja õiguses“ tundub stiili ja kujutusviisi poolest üsna tublisti Gogoli „Surnud hingede“ ja Tolstoi „Sõda ja rahu“ nooti, nende teoste seesmist rütmi, kuid oma huumoririkast käsituslaadi on autor ammutand ka anglo-saksi meistreilt.

Hoolimata soliidsest lehekülgede arvust ja pikkadest kõnelustest ei ole romaan sugugi igav. See on isegi veel nauditavam teistkordsel lugemisel, mis on muidugi kunstiküpse teose tunnuseks.

H. Raudsepa „Mikumärdi“. „Ameerika Kristus“ ja „Siinai tähiste“ kõrval on „Mikumärdi“ küll Raudsepa parem lavastus. Selle ideeline kandepind on tublisti kitsam ja lamedam „Ameerika Kristuse“ omast, kuid vastutasuks on „Mikumärdi“ otse ületulvuv Raudsepale omasest terava

satiiri ilutulestikust ja toredatest tüüpidest. Jääb tunne, nagu komöödia ise, selle kompositsioon oleks liig lõtv seesuguse teravmeelsuste koorma jaoks, mis rõhub seda.

„Mikumärdi“ päätegelaseks on talupoeg, mitte harilik peremees, vaid tähtis rohelise lipu kandja ja kogumeeste käreдам liider Jaak Jooram. See on üks kole kange mees, kes vähemalt enese arvates on Mikumärdil sedasama, mis jumal taevas. Nii siis midagi härra Mauruse taolist, kes omas koolis pidas end ka otsekoheks „jumala asemikuks“. Jooramile on aga jumal klassikaatelaseks, sinasöbraks, umbes ühel pulgal seisvaks meie koguhärrade suurliidriga.

Oma uhkusest hoolimata on Jaak ometi päris lihtsameelne mehekene, kelle rohelise lipu ülendav meeolugi nõuab alatasa värskendamist kogumeeste kongressidel ja kes end üsna kergesti laseb tüssata. Ta oma popsi poeg Juhan, moodsa sõjaaegse ilmavaatega poiss, lööbki Jaagu põhjalikult üle, omale pärides nii Jaagu tütre kui talu.

Ka teised kujud komöödias, mõned erandid maha arvatud, on plastilised ja värvikad. Näidend on kahes esimeses vaatuses tugeva dünaamika ja kaasakiskuv, kuid lõpupool jääb venivaks ja huupi kobavaks.

„Mikumärdi“ on lavadel seni hiilgava edu osaliseks saand, muuseas ka Pärnu Töölisteraatri poolt palju kordi väljamüüd saalidele mängit.

Mait Metsanurga „Talupoja poeg“. M. Metsanurga 50. aasta juubeliks ilmud draamat „Talupoja poeg“ ei saa lavaliselt mitte just õnnestunuks pidada. See on lava jaoks liig skemaatiline, selle inimkujud liig asbtraktsed, lihata ja vereta, otsekui erisuguste elukäsituste sümbolid. Kui näidend „Estoonia“ esiklavastusel mitte päris läbi ei kukkund, siis osalt näitlejate suurepärase mängu ja näidendi enda väga huvitava ja aktuaalse ideestiku pärast.

„Talupoja poja“ käsitellakse teemi, mis läbib pea kõigist Metsanurga teostest ja mis on eriti „Orjade“ ja „Epu“ selgrooks. See on inimese vaimlise vabaduse küsimus. „Talupoja poeg“ ei ole mingi olukorra, vaid ideede draama. See on draama vaimlisest orjast üldises mõttes, kes ainult juhuslikult on riietat talupoja poja rüüsse, mis pole kuigi oluline. Sest samasuguseid orje põlvneb kõigist teistest kihtidest, kuigi 700 aastat just talupoja selgroo pidi üsna pehmeks painutama. Too draama päätegelane on praost, kelle veres orjavaim istub nii tugevasti, et ta lihtsalt ei oska elada käskijata, autoriteedita, ebajumalata. Seekord on praosti ebajumalaks ta enda naine, kelle isikus ta talupojana kumardab enesest kõrgemal seisvat aristokraatiat. Ta kannatab selle ebajumala kumardamise pärast, purustab end nii vaimliselt kui varandusliselt, alandab end rohkem kui koer, kuid vabaneda oma ikkest ta ei suuda. Teda ei saa vabastada ka keegi teine, ei mingi väline põhjus, sest ta ahelad on tas eneses. Ta peab neis kannatades ise jõudma enesevabastamiseni — kui ta sinna üldse jõuab. Näidendi idee ongi, et vaimlise vabaduse peab igauks ise eneses välja kannatama. Teist teed ei ole.

Hoolimata draama abstraktsusest, on selle inimkujud ometi enam-vähem tõelisusest kopeerit. Ja mõni nendest isegi nii elavalt, et enne „Estoonia“ esietendust peaaegu teatriskandaal pidi tekkima. Nimelt oli ühe Tallinna suurema panga silmapaistvam naisametnik, kel suur kaal laenude väljaandmisel, ühes draama tegelases (Looras) iseennast täpselt ära tunnud ja nõudnud nii teatritilt kui autorilt ultimatiivselt selle kuju kõrvaldamist näidendist! Seda ei saadud küll teha, aga vaevalt tohib vaene Metsanurk oma jalga tõsta üle selle panga läve, kus valitseb mainit preili!

„Looduse“ tänavune romaanivõistlus on kirjanduse salve siiski üsna

ikaldand lõikuse annud. „Kroonit päid“ koguti küll rohkesti, tervelt viis, kuid täieväertuslikke teri leidub neis kahjüks napilt. Neiks enam-vähem vastuvõetavaiks terakesteks on R. Janno „Metsmees“ ja R. Sirge suur kahekõiteline romaan „Rahu! Leiba! Maad!“ — mõlemad teise auhinnaga kroonit. Esimese auhinna vääriiliseks arvat A. Kirsimäe „Puhastustuli“ on aga vastikumaid ja viletsamaid raamatuid eesti kirjanduses üldse. Selle ainsaks väärtuseks on, et ta otse masendavalt paljastab seda ideelist madalust, mis valitseb Tartu korporatsioonides. Mitte niivõrd romaani kirjelduste, kui just autori äärmiselt edvistava ja poseeriva isiku enesepaljastamise kaudu. Selle tühjus ja tühjusega edvistamine on õudne, kuid ometi olevat „Sakala“ korporatsioon erakorraliselt uhke selle üle, et — „Puhastustule“ autor kuulub tema ridadesse!

Sümfaatlikumad juba on kolmanda auhinnaga kroonit E. Krusteni „Mineviku jahil“ ja E. Saksi „Koduta“. „Mineviku jahil“ esitab alguses üsna küpset kirjanduslikku andi romaani aine leidmisel ja selle käsitlusviisil. Kuid näib, et autor pole siiski veel kasvand romaani kirjutamise kõrgusele. Mida kaugemale, seda hõredamaks ja ebausutavaks muutub teos, kuna lõpp sarnleb juba kõige viletsamale turufilmile. Alles 18-aastane E. Saks oskab soravalt jutustada mis edaspidiseks annab lootusi, kuid „Kodutu“ on sisult ometi äärmiselt lapsik ja psükoloogiliselt võlts raamat, paljalt mingi nooremehe sulleharjutus, mida loed vaevaga lõpuni.

R. Janno „Metsmees“ on kroonit romaanide hulgas küll kõige terviklikum ja stiilivärskem. See on veidi vestestilis kirjutet terav satiir meie n.n. „hõimuliikumise“ ideest ja juhtidest. Uudne kuju on mordvalane Peedra Smirnov, kelle meie hõimuasja arendajate tarkus toob Tartu õppima, et temast teha tulevast hõimujuhti Mordvasse. Elavat elu ei saa aga suruda mõne targa mehe unistussisse ja Peedrast ei kasva mingit mordvalaste juhti, vaid lahtikistuna oma rahvast, elab üle raske tragöödia ja jääb ka Tartu elamá. Smirnovi kuju esineb romaanis elavana ja see on nähtavasti kopeerit tollest Liivi poisist, kes omal ajal suure kõmu saatel toodi Tartu hõimuasja noorendama. Ka teised romaanil tegelased näivad enesekandvat endiste ja praeguste hõimutegelaste jooni. Kes ei tuneks näiteks üliõpilases Randeris ära romaani alguses üht noort filosoofia doktorit ja lõpus — autorit ennast?

Janno on suure hellusega käsitelnud mordvalast ja ta alandusi armuleivasõõjana rikka hõimuproua kulul ta lootusetut armastusetragöödiat, — samuti teisigi tegelasi. Kipub sattuma liigsesse lüürikasse ja sentimentalsismi, mida aga õnneks tasakaalustab lopsakas huumor. Romaani lõppu lahjendavad ásjatud targutused.

R. Sirge „Rahu! Leiba! Maad!“ tuletab meele A. Jakobsoni „Vaeste-Patuste alevit“. Igatahes on mõlema romaani keskond ja tegelasedki väga sarnased. Sirge romaanis on aga need Vaeste-Patuste alevi inimesed pandud revolutsiooni tegema või seda kaasa elama ja romaan ise tahab anda teatava määrani 1917.—1918. aastate ajalugu romaani vormis.

Kahjuks aga just see revolutsiooni ajalugu romaanis pole õnnestund. Selles pole suudet edasi anda 1917. aasta võimsat rüümi ja meeolusid, kuigi sündmuste käiku on püütud jälgida ja neist luua tõetruud kujutust. Tundub, et autor on liig kaugel olnud revolutsioonist endast ja nüüd romaani kirjutab trükitud materjalide ja suusõnaliste pärimuste järgi. See seik saab ka arusaadavaks, kui meele tuletada, et autor revolutsiooni läbi elas hoopis noore poisikesena ja päälegi veel kusagil Võrumaa kolkas. Oli sellepärast kahtlemata riskantne hakata kujutama revolutsiooni Tartus, mis kirjanikule oli täiesti võõras. Et romaanis siiski mõned kirjeldused on tõepärased ja plastilised, see annab ainult tunnustust autori võrdlematust jutustamise andest. Tartu Prügiaugu tänava elanikke, nende

muresid nälja ajal ja suhtumist revolutsioonis on kirjeldet igatahes üsna usutavalt, kuigi alati tundub, et autor on seda keskkonda alles hulk aastaid hiljem tundma õppind ja siis veidi vägivaldselt asetand revolutsiooni keerisesse.

Tööliste ja töölisnoortele peaks see romaan oma aine poolest tõsiselt huvi pakkuma.

L. Gumilevskij „Peni põiktänavalt“. L. Gumilevskij kuulub nõukogude Vene kirjanikkude nooremasse põlve ja ta romaan „Peni põiktänav“ annab väga värvirikka ja nähtavasti ka tõetruu kujutuse vene komsomoltside-üliõpilaste elust. Raamatu aineks on armastus — nii nagu sellest aru saab Peni põiktänav noorkommunistide koorekiht. See loeb end nimelt kõige sirgejoonelisema marksistliku ilmavaade esindajaks ja püüab siis oma arusaamist „ajaloolisest materialismist“ tegelikult rakendada ka armastusvahekordade lahendamisele. Maha kõik sellased kodanlised eelarvamisid, nagu armastus! „Tahad süüa — söö, vajad pois-i — võta, rahulda ennast, kuid ära vigurda“ — nii kõlab tolle „tervikliku eluvaate“ tähtsaim punkt. Ja katsutakse siis ka selle järgi elada.

Kuid selgub, et sugulised vahekorrad on siiski keerulisemad, kui seda kujutleb turumarksistide materialistlik ilmavaade. Selle ilmavaade kandjad Horohorinid ja Rõžinskajad hukuvad paratamatult, ise sellest teadvuseta tulemata. Nad hukuvad ise ja hävitavad teisi, kes küll sellast ilmavaadet ei taha tunnustada. Kogu too komsomoltside koorekiht on lihtsalt mülgas, millesse upub ta ise ja kõik, kes sellega satuvad lähemasse kokkupuutesse.

Gumilevskij teab aga, et vabrikunimesed nii kergesti tolle suuresuulise materialismi võrku ei lange. Just vabrikuproletariaadis autor näebki moraalset tervenemist. Üks romaani tegelane, Zooja Ossokina, loobub ülikoolist ja läheb vabrikusse — ning seega pääseb mülgast. Ja just vabrikutöeline Korolev on see, kes tuleb puhastama komsomoltside rakkest moraalsest „materialismist“.

Romaan annab igatahes ümariku pildi Nõukogude Vene noorte haritlaste elusuhtumusest, erilise tendentsita ja mingi vaenuta kommunistide vastu!

Oskar Kurmiste.

Meie ajakirja vastutavaks toimetajaks on siit päle Liidu sekretär Lui Metslang. Sm. Reinhold Savingule, kes isiklikel põhjustel on sunnitud ajutiselt jääma kõrvale toimetuse tööst, ütleme südamekku tänu „Rünnaku“ asutamise ja kestva toimetustöö eest ning loodame, et tal võimaldub varssi jälle igal alal kaasa lüüa.

Toimetus ja väljaandja.

Juhime kõigi lugejate tähelepanu sellele, et „Rünnak“ järgneval aastal ilmub 10 korda aastas mitmekesise sisuga ja piltidega. Tellimishind aastas 1 kr. 50 senti, poolaastas 80 senti. Noorsotsialistlike ühingute liikmed tellivad kõik ajakirja oma ühingu kaudu ja maksavad tellimishinna (10 senti kuus) liikmemaksuga koos oma ühingu juhatajatele.

Iga noorsotsialist hoolitseb aasta vahetusel „Rünnaku“ tellimiste vastuvõtmisest väljaspoolt oma ühingu piire!

Eesti Noorsotsialistliku Liidu häälekandja.

Vastutav toimetaja **Lui Metslang.**

Väljaandja **Mihkel Mihkelson.**

Toimetus ja talitus: Tallinn, V. Pärnu mnt. 31, postkast 367.

Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas.